

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇOCUĞU OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ANNELERİN
ÇOCUKLARINA DEĞER EDİNDİRME SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

Derya ARICI
Yüksek Lisans Tezi

Kütahya, 2019

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ÇOCUĞU OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ANNELERİN
ÇOCUKLARINA DEĞER EDİNDİRME SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi
Derya ARICI

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN

Kütahya, 2019

Yemin Metni

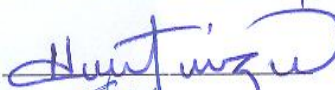

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Çocuğu Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Çocuklarına Değer Edindirme Süreçlerinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Derya ARICI

Kabul ve Onay

Derya ARICI'nın hazırlamış olduğu “Çocuğu Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Çocuklarına Değer Edindirme Süreçlerinin İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

06/08/2019

1. Dr. Öğr. Üyesi Murat BARTAN (Danışman)
2. Dr. Öğr. Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN
3. Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nur TUĞLUK

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Geçmişte büyük ölçüde sözlü gelenekle nesilden nesile aktarılan değerler günümüzde artık öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler hâline gelmiştir. Kökleri toplumun gelenekleri ve tarihi içinde yer alan bu birikimin bugüne ve yarınlara uzanması hedeflenmektedir.

Günümüzde insanlar eğitimden sadece akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirilmesini beklememekte buna ilaveten beceri ve davranış olarak da yetkin veya eski tabirle kâmil insanlar yetiştirilmesini de beklemektedir. Hatta temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek eğitimin asli görevi olarak görülmektedir.

Okulun bu görevi yerine getirmesinde okul öncesinde anneler başta olmak üzere ailenin tutum ve davranışlarının önemli olduğu düşünülmektedir. Okul öncesinde çocuklara değer edindirmede adeta başrolü oynayan annelerin bu değerleri edindirmeleriyle ilgili görüşleri önemlidir. Çünkü günümüzde annelerin başta bu konudaki bilgi durumları olmak üzere, ne yapıp yapmadıkları, nasıl tavır veya uygulama içinde oldukları veya ne yapmak isteyip istemedikleri, ne tür zorluk veya sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları bilinmemektedir. Bu çalışmayla okul öncesinde çocuğu olan annelerin görüşlerine başvurularak ilgili konuya katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu araştırmanın yapılmasında yardımlarını esirgemeyen ve tezin ortaya çıkmasına sebep olan kıymetli hocam ve danışmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Murat BARTAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine burada adlarını ayrı ayrı anamasam da bana vakit ayırarak kendileriyle görüşme imkânı bulduğum annelere çok teşekkür ederim. Son olarak çocuklarım Zeynep ve Osman Kağan'a bu süreçte bana destek oldukları için çok teşekkür ederim.

Derya ARICI

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
İçindekiler	iv
Tablo Dizini	vi
Özet	vii
Abstract	viii
Birinci Bölüm.....	9
Giriş.....	9
Karakter Kavramı ve Özellikleri.....	10
Karakter Eğitimi.....	11
Değer Kavramı ve Özellikleri	14
Değerlerin Sınıflandırılması.....	15
Değerler Eğitimi.....	17
Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	19
Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi	21
Değer Eğitiminde Okul ve Öğretmenin Rolü	23
Değerler Eğitiminde Aile ve Anne.....	26
Okul Öncesi Dönemde Çocuklara Kazandırılacak Değerler	28
Problem Durumu.....	33
Problem Cümlesi.....	33
Alt problemler	34
Araştırmanın Amacı	34
Araştırmanın Önemi.....	34
Varsayımlar	35
Sınırlılıklar	35

İkinci Bölüm	36
Yöntem.....	36
Araştırma Modeli	36
Çalışma Grubu	37
Verilerin Toplanması	40
Veri toplama araçları.....	41
Verilerin Analizi.....	41
Üçüncü Bölüm	42
Bulgular.....	42
Dördüncü Bölüm.....	68
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	68
Sonuç ve Tartışma.....	68
Öneriler	74
Kaynakça.....	75
Ekler	81
Özgeçmiş.....	83

Tablo Dizini

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Annelere İlişkin Bilgiler.....	37
Tablo 2. Karakter / Değer Eğitiminin Ne Olduğuna İlişkin Bulgular.....	42
Tablo 3. Değerler Eğitimi Önemli Görmeye İlişkin Bulgular	44
Tablo 4. Değer Edindirmek İçin Eğitim Alıp Almamaya İlişkin Bulgular.....	46
Tablo 5. Değer Edindirmek İçin Annenin Yeterliliğine İlişkin Bulgular	48
Tablo 6. Okul Öncesinde Çocuklara Hangi Değer veya Değerlerin Mutlaka Kazandırılması Gerektiğine İlişkin Bulgular	49
Tablo 7. Çocuğa Hangi Değer veya Değerlerin Kazandırılmasında Zorlanıldığına İlişkin Bulgular	50
Tablo 8. Çocukta Hangi Değerlerin Geliştiğine İlişkin Bulgular	52
Tablo 9. Değerleri Kazandırırken Nasıl Bir Yol İzlendiğine İlişkin Bulgular.....	53
Tablo 10. Değer Edindirmede Anne, Baba veya Aile Büyüklerinden Görülenlerden Yararlanmaya İlişkin Bulgular.....	55
Tablo 11. Değerleri Kazandırırken Kullanılan Materyallere İlişkin Bulgular.....	56
Tablo 12. Değerleri Edindirmede Anne Dışında Kimlerin / Nelerin Etkili Olduğuna İlişkin Bulgular	57
Tablo 13. Değerleri Edindirmede Eş, Anne ya da Babayla Çatışma Yaşanıp Yaşanmadığına İlişkin Bulgular.....	58
Tablo 14. Değerleri Edindirmede Öğretmen ile İşbirliğine İlişkin Bulgular.....	59
Tablo 15. Değer Edindirmede Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular	61
Tablo 16. Okul Öncesinde Değerler Eğitiminin Etkili Bir Biçimde Gerçekleştirilmesine Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular	63

Özet

Çocuğu Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelerin Çocuklarına Değer Edindirme Süreçlerinin İncelenmesi

Birey sahip olduğu değerleri edinmeye ailede başlar. Ailede başta çocuk için en önemli kişi doğal olarak annedir. Annenin bebeği emzirmesiyle kurulan sevgi ve sıcak temas bebekte güven duygusu oluşturur. Devam eden süreçte aile içindeki bireyler çocuğun ilk olarak gördüğu, taklit ettiği ve davranışları öğrenmeye çalıştığı kişilerdir. Çocuk büyüdükçe dünyayı, hayatı, insanları kısaca olan biteni merak etmeye ve anlamaya başlayacaktır. Bu anlama çabası onlara karşı nasıl tutum ve tavır takınması gerektiğini de beraberinde getirecektir. Böylece değer veya karakter dediğimiz tarz veya şekiller ortaya çıkacaktır. Okul öncesi dönemde çocuklara verilen eğitim, değerler tanımında yer alan birçok yeterliliği kazandırmayı amaçlamaktadır. Erken çocukluk, değerlere ilişkin bilgilerin oluştuğu ilk dönemdir.

Bu çalışma okul öncesinde değerler eğitimi ile ilgili annelerin görüşlerine başvurmak amacıyla yapılmıştır. Nitel bir çalışmadır. Araştırmada veriler 15 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Güngören ilçesindeki bir anaokulunda eğitim gören çocukların anneleri (n=20) oluşturmaktadır.

Araştırmada annelerin değerler eğitiminin ne olduğu ile ilgili temel düşünceden haberdar oldukları ancak tam olarak tanımlayamadıkları, bu eğitimi önemli gördükleri ancak yeterli eğitime sahip olmadıkları, çocuklarına değer edindirmede yeterli çaba gösterdikleri, dürüstlük, sevgi, saygı ve paylaşma değerlerinin annelerin öncelikle edindirmek istediği değerler olduğu, sorumluluk ve paylaşma değerlerini edindirmede zorluk çekildiği, rol model olma ile düz anlatımın sık kullanılan yöntemler olduğu, anne, baba ve aile büyüklerinden önemli ölçüde yararlandığı, kitaplarla çizgi filmlerden çoğunlukla yararlandığı, anne dışında öğretmen ve arkadaşların etkili olduğu, eş, anne ve babayla çoğunlukla çatışma yaşandığı, çoğunlukla öğretmenlerle işbirliği yapıldığı, olumsuz örnekler ve ebeveyn tutumlarının sorunlara yol açtığı, rol model olma, sabırlı olma, yeterli zaman ayırma ve eğitimin değer edindirmede anneler tarafından önerilenler arasında yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçtan hareketle annelerin eğitim almaları, kitap seçimlerinde kitabın içeriğine dikkat etmeleri, aile büyüklerden yararlanmaları ve çocukların arkadaş çevrelerine dikkat etmelerine önem vermeleri önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Anne, değer edindirme biçimi, değerler eğitimi, okul öncesi.

Abstract

Investigation of the Process of Acquiring Values Education for Children of Mothers Whose Children Continue Preschool Education

The individual starts to acquire the values he / she has in the family. Naturally, the most important person for the child is the mother. The love and warm contact established by the mother breastfeeding creates a sense of trust in the baby. In the ongoing process, individuals in the family are the ones the child first sees, imitates and tries to learn about. As the child grows up, he will begin to wonder and understand the world, his life and the people. This effort to understand will bring about the attitude and attitude towards them. Thus, the style or shapes we call value or character will emerge. The education given to the children in preschool period aims to gain many competences in the definition of values. Early childhood is the first period in which information about values is formed.

This study was conducted in order to consult the mothers' opinions about values education in pre-school. It is a qualitative study. The data were collected with a semi-structured interview form consisting of 15 questions. The study group consisted of mothers (n = 20) of children attending a kindergarten in Güngören district of Istanbul in 2018-2019 academic year.

In this research, mothers are aware of the basic idea about what values education is, but they cannot fully define, they consider this education important, but they do not have enough education, they make enough efforts to make their children value, honesty, love, respect and sharing values are the values that mothers want to acquire firstly. and sharing values, the role model and plain narrative are the most commonly used methods, the use of mother, father and family elders to a great extent, books and cartoons are mostly used, teachers and friends outside the mother are effective, spouse, mother and father are often confronted, mostly cooperating with teachers, negative examples and parental attitudes cause problems, role model, patience, devoting sufficient time and It was concluded that it was among the ones suggested by the mothers in the acquisition.

Based on this result, it was suggested that mothers should receive education, pay attention to the content of the book in their book choices, make use of family elders and pay attention to children's friends.

Keywords: Mother, preschool, value acquisition, values education.

Birinci Bölüm

Giriş

Değerlerin temeli, bebeğin doğduğu andan itibaren onun ilk sosyal çevresi olan ailede atılmaya başlanır. İlk başlarda nesnelere ısırarak, dokunarak atarak anlamaya çalışan öğrenme süreci kendini merak duygusuna bırakmaktadır. Bu dönemde çocuğun zengin uyarıcılarla maruz kalması onun zihinsel gelişimi için de oldukça önemlidir. Ayrıca okul öncesi dönem de çocukların yaşadığı deneyimler, anne baba tutumları çocukların kişilikleri üzerinde de son derece önemlidir.

Anne ile bebeği arasında emzirme yoluyla ilk ilişki kurulur. Bu ilişki annenin bebeğe sevgi ve güven duygusu verir. Böylece ilk eğitim verilmiş olur. Ailenin diğer fertleri olan baba ve varsa kardeş, aile büyükleri veya diğer fertler de bebeğin ilk gördüğü ve taklit ederek model aldığı kişilerdir. Bebek büyüdükçe iletişim becerileri artacak buna bağlı olarak da deneyimleri gelişecektir. Çocuğunun davranışlarını takip eden, olumsuz davranışlarını uyararak, kendi davranışlarına dikkat edip rol model olan, kitaplarla, oyunlarla, konuşarak çocuğuna değerleri vermeye çalışan anne çocuğuna ve topluma karşı sorumluluğunu yerine getirmekte ve toplumun huzuru ve mutluluğu için üstüne düşen görevi yapmaktadır.

Dünya hızlı bir şekilde değişirken bu hızlı değişimler insanlar için büyük kolaylıklar sağladığı gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İnsanlar bu gelişimlerden yararlanmak ve iş imkânı bulmak için kırsal kesimlerden şehirlere göç etmektedir. Geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmaktadır. Bunlarla beraber yetiştiğimiz çocuklarımıza kendi gelenek göreneklerimizi, kültürlerimizi ve değerlerimizi öğretmekte zorluklar yaşanmaktadır.

Okul öncesi dönemdeki eğitim programı, büyük ölçüde değerler eğitiminin içeriğini oluşturan bir yapıya sahiptir. Çünkü bu dönemde hem çocuklardan eğitimsel olarak beklenen davranışlar bu yöndedir hem de çocuklara verilebilecek eğitim sınırlıdır. Çocuklara değerleri edindirebilmek ve bunların gelişimini sağlamak için ortam çeşitliliği sağlamak önemli olarak görülmektedir. Bu itibarla özellikle küçük yaşlardan başlayarak çocukların farklı örnek uygulamalar

görmesine imkân sağlanmasına gayret gösterilmesi gerekebilir. Çünkü bu dönemde edinilecek beceri ve deneyimler kalıcı olmakta ve yaşam boyu devam etmektedir.

Eğitim, birey ve toplumlara sadece bilgi ve birikim kazandırmaz. Hatta günümüzde eğitimin bu işlevi neredeyse tükenmek üzeredir. Bu süreçten yani eğitimden asıl beklenen bireylere beceri, alışkanlık ve değer edindirilmesi beklentisidir. Çünkü bilgiyi kişi, özellikle günümüzde, genel ağ başta olmak üzere kitaplar ve diğer kaynaklardan eğitim kurumlarına veya ortamlarına ihtiyaç duymadan da edinebilmektedir. Ancak beceri ve değer edinmek için eğitime olan ihtiyaç kaçınılmazdır.

Günümüzde eğitimden beklenen temel gaye, bireyi içinde yaşadığı topluma ve toplumun ait olduğu dünyaya uygun bir kişi olarak yetişmesini sağlamak olarak görülmektedir. Bu itibarla kişiye sunulacak eğitimin, çağa uygun bilgi ve becerileri edindirmeye yönelik olması gerekmektedir. Başka bir deyişle bireylere verilecek eğitimle, onların hem içinde bulunduğu topluma ve çağa ayak uydurabilmesi hem de yeni gelişmelere katkıda bulunabilecek bir biçimde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Eğitim yoluyla bireyin topluma ve çağa uygun davranış kazanabilmesi için insani değerleri özümsemiş ve akademik yönden başarılı olan fertler olarak yetiştirilmesi gerekmektedir (Ekşi, 2003). Burada ifade edilen insani değerlerin özümsemesi ise değer eğitimi olarak ifade edilebilir.

Toplumsal değerlerimizin, kültürümüzün, gelenek ve göreneklerimizin çocuklara kazandırılmasında en büyük görev önce ailelere sonra da okullarımıza düşmektedir. Okullar sadece akademik olarak bilgi aktaran kurumlar değil aynı zamanda değerlerimizin kültürlerimizin çocuklara aktarılmasını sağlayan bir merkez olarak görülmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Karakter Kavramı ve Özellikleri

Karakter kavramı Fransızca “caractère” kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Türk Dil Kurumu karakteri altı farklı anlamda kullanılan bir kelime olarak göstermiş ve tanımlamıştır. Burada ele alınan konuyla ilgili tanımlama ise “Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye.” şeklindedir (TDK, 2015).

Karakter ve ahlak, küçük yaşlardan itibaren edinilmeye başlanır ve içinde yaşanılan toplumun değer yargıları ve kültürüyle birlikte şekillenir. İnsan iradesinin sabit ve istikrarlı bir hale gelmesidir. Karakter kişinin davranışlarını şekillendiren değerlerden oluşur. Karakter birbiriyle ilişkili üç bölümden oluşur. Ahlaki bilgi, ahlaki duygu ve ahlaki davranıştır. Karakterli olmak, iyi olanı bilmeyi, iyi olanı istemeyi ve iyi olanı yapmayı gerektirir. Esas olarak iyi karakter aklın iyi alışkanlıklarına dayanır (Lickona, 1991; Akt. Sapsağlam, 2016).

İnsanoğlu çevresinde gördüğü şeyleri bütünüyle ediniş bunları taklit etmez. Benimsediğı, kendine uygun gördüğü değerleri yeri geldiğinde uygulamaya başlar. Davranışları ve karakteri arasında tutarlılık vardır. Yani karakter kişinin davranışlarını şekillendiren değerlerden oluşur. Benimsenen değer ve ahlaki davranışlar arasında da tutarlılık varsa kişi “iyi karakterde” olarak adlandırılmaktadır. Kişinin zamanla edindiğı karakteri, bireyin ait olduğu toplumun değerlerine bağılı olarak kendisine ve topluma faydalı olacağı gibi, hem kendine hem de topluma uygun olmayacak bir tarzda da olabilmektedir. Bu itibarla Kanad (1951) karakteri ahlaki olan ve olmayan diye iki gruba ayırmıştır. Davranışları yönlendiren ilkelerin toplumun ve zamanın ahlaki ilkelerine uygun olmasına ahlaki karakter olarak görülürken bencillik gibi kuvvetlerin bireyin istikrar ve dengesini bozması ise ahlaki olmayan karakter olarak adlandırılmıştır. Ona göre karakter kelimesini ister ahlaki, ister ahlak dışı olsun yalnız tutarlı hareketler için kullanmak gerekir.

Karakter gelişimi için çocukluk (ilk çocukluk ve ikinci çocukluk)ve ergenlik dönemi önemli evreler olarak görülmektedir. Bu dönemde çocuğun karakteri şekillenmeye başlamaktadır. Öncelikle ailede başlayan karakter eğitimini okul, toplum, arkadaş çevresi, medya gibi birçok faktörde etkilemektedir. Karakter kişiden kişiye, değişiklik gösterebilmektedir. Zaman içerisinde karakterler şekillendiğı için ilerleyen yıllarda karakteri değiştirmek çok zor olmaktadır. Bundan dolayı özellikle okul öncesi dönemde çocukların karakterlerini şekillendirmeye çalışmak önemli sayılmaktadır.

Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi yetiştirilmekte olan çocuklara gerekli olan temel insani değerleri edindirmek ve bu değerleri davranışa dönüştürmek amacıyla onlara

yardımcı olmanın genel adı olarak bilinmektedir. Karakter eğitimi dürüstlük, cesaret, azim, saygı, sorumluluk ve sevgi gibi belirli karakter özelliklerini öğretmeyi modelleme yöntemi ile amaçlamaktadır. Karakter eğitimi sosyal, duygusal ve bilişsel yetenekleri geliştirmektedir. Erken çocukluk döneminin doğasında iletişim kurma, öğrenme, arkadaş edinme, arkadaşlarla etkileşime girme vardır. Bu davranışlar çocuğun beyin gelişimini de hızlandırmaktadır. Karakter eğitimini savunanlar okul öncesi eğitim programının çocukların değerleri kazanmada önemli bir yeri olduğunu belirtmişlerdir (Trout, 2008). Çocukların iyi bir karaktere sahip olmaları onların ahlaki gelişimleri ve akademik başarılarını da desteklemektedir (Benninga, 2006; Berkowitz ve Bier 2004; Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2011; Viadero, 2003).

Berkowitz (Akt; Sapsağlam, 2016) karakter eğitimi ile ilgili araştırmalar sonucunda iyi bir karakter eğitimi için bazı stratejiler belirlemiştir. Bunlar;

- . Akran etkileşimi
- . Gelişimsel disiplin
- . Manevi ilgi
- . Diğer insanlara karşı ilgi
- . Yüksek beklentiler
- . Okulun bütününe odaklanma
- . Güven ve güvenilirlik
- . Pedagojik destek
- . Karakter hakkında bilgi vermek
- . Aile / toplum katılımı
- . Sosyal-duygusal yeterliliklerini artırma
- . Mesleki gelişim ve teşvik

Berkowitz ve Bier (2007) tarafından yapılan araştırmada etkili bir karakter eğitimi programının desteklediği belirtilen tutum ve davranışlar şunlardır;

- . Sosyo-ahlaki biliş
- . Prososyal tutum ve davranışlar

- . Problem çözüme becerileri
- . Akademik başarı
- . Okulun gerektirdiği davranışlar
- . Kişisel ahlak
- . Karakter eğitimi
- . Duygusal yeterlilik
- . Riskler hakkında bilgi ve tutum
- . Okula bağlanma

Aynı araştırmada karakter eğitimi ile görülme sıklığında azalma olduğu belirtilen davranışlarda şunlardır;

- . Uyuşturucu kullanımı
- . Şiddet ve saldırganlık
- . İstenmeyen davranışlar

Berkowitz ve Bier (2007) tarafından etkili karakter eğitimi programlarının ortak özellikleri ise şu şekilde tanımlanmıştır.

- . Sosyal ve duygusal müfredat
- . Belirgin karakter eğitim programı
- . Doğrudan eğitim stratejisi
- . Etkileşimli öğrenme / öğretmen stratejileri
- . Sınıf davranış öğretmen stratejisi
- . Okul genelinde veya kurumsal olarak organize olma
- . Modellik danışmanlık
- . Aile toplum katılımı
- . Toplum hizmetleri
- . Mesleki gelişimi

Değer Kavramı ve Özellikleri

Değerler insanın karar verme, seçim yapma gibi bütün davranışlarını etkileyen kurallar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre değer, arzulan, ihtiyaç hissedilen şeye karşı beslenen düşünce şekli olarak ifade edilmiştir (Bolay, 2004). Başka bir tanımda ise toplumda yaşayan ve fertler tarafından kabul gören ve kısa sürede değişmeyen tutum ve davranışlar veya başka bir ifadeyle toplumun bireylerden yapılmasını istediği davranış ve uygulamalar olarak bahsedilmektedir (Türk, 2009).

Değerler bireyin davranışlarını içsel bir mekanizma gibi etkileyerek toplum tarafından hoş görülmemeyen davranışları engellemektedir. Bireyler edindiği değerler yoluyla hem hayatına yön vermeye çalışmakta hem de hayatında karşılaşacağı sorunlara karşı, problem çözme, iletişim kurma, karar verme, motivasyon sağlama ve kişisel gelişimini sürdürmesinde etkili olmaktadır.

Toplumlar, değerleri sayesinde yükselir ya da alçalır. Bu yükselme ve alçalma hem maddi hem de manevi olarak gerçekleşir. Eğer bir toplumun değerler sisteminde söz gelimi çalışkanlık, paylaşma, adalet gibi değerler ön plandaysa o toplum maddi olarak gelişme gösterebilir. Değerler bireyin davranışlara yön verirler ve onların yapacağı tercihlerde etkilidir. Bu yönüyle değerlerin fertlerin hayatını yakından etkilediği söylenebilir. Başka bir deyişle bunlar tecrübe edilen gerçekliğin önemli bir parçası olup bireyin varoluşunun anlamına katkıda bulunmaktadır (Kilby, 1973; Akt. Hüseyinlioğlu, 2010; Özensel, 2003)

Bireyin hayatının önemli bir parçası değerlerle ilgili ilk bilgi ve deneyimler okul öncesi dönemde kazanılmaya başlanmaktadır. Bu düzeyde verilen nitelikli bir eğitim programında akademik becerilerle birlikte değerlere eğitimi programlarına da yer verilmelidir. Ancak bu eğitimin eğiticileri olarak sadece öğretmenler değil aileler de model olarak görülmelidir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011).

Değer kavramının önemli bir bölümünü sosyal değerler oluşturmaktadır. İnsanların çoğunluğu tarafından kabul edilen iyi - kötü, doğru - yanlış gibi kabullerle sosyal değerlerin oluşması sağlanır. Bunlar zamanla tekrarlanarak adeta birer kural haline gelir. İnsanlar tarafından sosyal hayatta yaşanan bu değerler toplumun genel kabulü haline gelir. Topluma yeni katılan çocuklardan da bunları edinmesi beklenir.

İster aile içinde ister okulda olsun çocuklar; hoşgörü, saygı, sevgi, sorumluluk, işbirliği, yardımlaşma, nezaket değerlerini eğitim yoluyla kazanırlar. Yaşamın ilerleyen dönemlerinde her yerde ve her koşulda bu değerleri yansıtan davranışları gösterirler. Böylece bu değerleri edinmiş ve gerektiği yer ve zamanda bunları kullanan bireyler olurlar.

Değerlerin Sınıflandırılması

Değerleri kesin hatlarla birbirinden ayırmak zordur hatta kimi zaman imkânsızdır. İnsanlık tarihi boyunca dinî, ahlakî ve sosyal değerlerin diğer değerlere göre daha önemli olduğu kabul edilir ve bunların diğer değerlerin oluşmasına katkı sağladığı düşünülür (Cafu ve Somuncu, 2000). Değerler ile ilgili birçok sınıflandırma yapılmıştır. Bunların arasında kabul görenlerin başında Spranger Nelson, Milton Rokeach ve Schwartz'ın yaptığı sınıflandırmalar gelmektedir.

Alman filozof Spranger değer sınıflamasına ilişkin ilk çalışmalardan birini ortaya koymuştur (Özgüven, 2003). Spranger'in altı gruptan oluşan bu sınıflandırması, kapsamlı olarak görülebilir. İlgili sınıflandırma şu şekildedir:

- Estetik: Sanatı, güzelliği, görünüşü, uyum ve simetriyi önemli olarak görmeyi temel alan bir değer anlayışıdır. Bu değeri edinen bireyler, sanatın ve güzelliğin toplum için önemli bir gereklilik olduğunu düşünür.
- Kurumsal (bilimsel): Bu değerler bilgiye, öğrenmeye, araştırmaya, düşünmeye bir ihtiyaç olarak gören kişiler tarafından önemsenmektedir. Deneysel, akılcı ve eleştirel özellikleri güçlü olan kişiler bu değerlere önem vermektedirler.
- Ekonomik: Bu değer türünde eşya ve olayların yararlı ve pratik yönlerini görmek ve buna göre pozisyon almak önemlidir. Maddiyatın insanların hayatında önemli olduğu vurgulanır.
- Siyasi, sosyal: Diğer insanlara yardımcı olma, yol gösterme, sorunlara çözüm bulma ve bencil olmama bu değerlerin en önemli özellikleridir. Bu değerleri edinenler, insanların sevgisini ve takdirini kazanmanın yanı sıra kibar, nazik ve sempatik olmak isterler.

- Dini: Dini değerleri benimseyen birey, evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi zevkleri ve hazları feda eder (Özguven, 2003).

Milton Rokeach'a göre değer belli bir tavır tarzı veya varoluş sonucunun zıt veya karşıt tavır veya varoluş sonucuna kişisel veya toplumsal olarak tercih edilebilir olduğu kalıcı bir inançtır. Rokeach değerleri amaçsal ve araçsal değer olarak ayırmaktadır. Amaçsal değerler hayatın asıl amaçlarını araçsal değerler ise bu amaçlara ulaşmak için yaptığımız davranış değerleri olarak belirlenmiştir (Rokeach, 1973; Akt: Bacanlı, 2017).

- Amaçsal değerler: Ailenin güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzelliklerle dolu bir dünya, kendine saygı, iç huzur, mutluluk, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik ve zevk olarak ayırmaktadır. Rokeach'a göre amaç değerler birey merkezli değer ve toplum merkezli değer olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmayı kişiler arası değer ve kişiler üstü değerler olarak da adlandırmaktadır. Yani kişinin kendi iç dünyası huzuru için istediği değerler kişiler arası toplum için istediği dünya barışı, kardeşlik vs. kişiler üstü değer olarak vurgulanmaktadır.
- Araçsal değerler: Özgürlük, affetme, cesaret, dürüstlük, entelektüellik, geniş görüşlülük, azim, itaatkârlık, kendini kontrol etme, kibarlık, kendine hâkim olma, mantıklı olma, neşeli olma, sevecenlik, mesuliyet, temizlik, yardımseverlik. Rokeach'a göre amaç değerler birey merkezli değer ve toplum merkezli değer olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmayı kişiler arası değer ve kişiler üstü değerler olarak da adlandırmaktadır. Yani kişinin kendi iç dünyası huzuru için istediği değerler kişiler arası toplum için istediği dünya barışı, kardeşlik vs. kişiler üstü değer olarak vurgulanmaktadır.

Schwartz'a (1994) göre değerler insandan insana, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bir insan için önemli olan değer başka biri için önemli olmayabilir, görüşünü açıklamıştır. Schwartz değerlerle ilgili yaptığı çalışmada değerleri şu şekilde gruplandırmaktadır:

1. Özyönelim: Fikirde, eylemde ve seçimde özgürlük ve yaratıcılık.

2. Uyarım: Yenilik arayışı ve heyecan.
3. Hazcılık: Zevk ve haz için çaba gösterme.
4. Başarı: Sosyal şartlar için kişisel başarı.
5. Güç: Hayatını belli seviyede konumlandırma isteği.
6. Güvenlik: Toplumun ve toplumdaki kişilerin huzuru.
7. Uygunluk: İnsanlara sorun olacak eylemlerin kontrol altına alınması.
8. Geleneksellik: Milli kültür ya da dine karşı saygı ve bağlılık.
9. Merhamet: İnsan ve diğer canlıların kötü hâline acıma, iyi davranma.
10. Evrensellik: Hoşgörü, anlayış, insanların ve doğanın iyiliğini düşünme.

Değerler Eğitimi

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından değerler eğitimi, Yaşayan Değerler Eğitimi Programı kapsamında “Daha İyi Bir Dünya İçin Değerlerimizi Paylaşalım” projesiyle çocukların ve gençlerin olumlu değerleri keşfedip geliştirmeleri ve kendi hal ve şartlarına göre ilerlemeleri için yürütülen eğitimsel çabalar olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 12 evrensel değer belirlenmiştir. Bu değerler; sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, özgürlük, barış, mutluluk, dürüstlük, işbirliği, alçakgönüllülük, sadelik ve birlik şeklindedir.

Değerler eğitimini Milli Eğitim Bakanlığı (Meb, 2010) bir süreç olarak görmüş ve bunu şöyle ifade etmiştir:

Sosyal yaşamı oluşturan, bireyleri birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılması ve aktarılması sürecidir. Bir başka deyişle toplum içerisinde yaşayan insanların davranışlarını sorgulayan onları en iyiye en güzele ulaşmalarına, iyi insan, güzel ahlaka sahip bireyler olmalarına yardımcı olan bunun sayesinde de toplumun huzur bulmasını sağlamaya yönelik yapılan eğitime değerler eğitimi denmektedir. Yörükoğlu (2003) yukarıda ele alınan değerlerin hemen her toplumda ve her çağda insanlar için aranan nitelikler olduğunu belirtir.

Yapılan araştırmalarda birçok ülkede değerler eğitiminin önemi artmış ve eğitim sistemlerinde yer verilmeye başlanmıştır. Avrupa’da ve Amerika’da görülen ahlaki sorunlar son yıllarda ülkemizde de görülmeye başlamaktadır. Bu sorunların başında ise çocukların küçük yaşlardan itibaren değerlerden mahrum olarak yetiştirilmesi yatmaktadır.

Ülkemizde ilköğretim ve lise programlarında açık bir Şekilde değerler yer almaktadır. MEB tarafından yayınlanan 2010/53 sayılı ilk ders genelgesinde; “Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Milli, manevi, sosyal ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, alışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olmak, adil olma, paylaşmak gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır.” ifadesi yer almaktadır. Yine aynı genelge ile 2010-2011 eğitim ğretim yılının ilk haftasında MEB’e bağlı tüm resmi ve özel örgün eğitim kurumlarının tüm sınıf ve Őubelerinde yukarıda belirlenen değerlere yönelik etkinlikler yapılması önerilmiştir (MEB, 2010).

Alanyazına göre değerler eğitiminin amaçları şu Şekilde sıralanabilir:

- Çocukların doğuştan getirmiş olduğu en iyi tarafları ortaya çıkararak, onların kişiliklerinin her yönüyle gelişmesini yardım etmek, insan olarak en iyiye ulaşmalarını sağlamak, bireyi başta olmak üzere toplumu kötü ahlaktan koruyup kurtarmak.
- Fertlere iyi ahlaki nitelikler edinme ve kullanma becerisi kazandırmak.
- Bireylerde ahlaki, toplumsal ve kişisel gelişime yönelik değerlerin gelişimini yaşam boyu desteklemek.
- İyi karakterli bireyler yetiştirmek.
- Toplumun temel değerlerini pekiştirip karakter ve değerler eğitiminin ailede ve okulda uyumlu bir Şekilde gelişmesini sağlamak.
- Bireylere ve topluma yararlı olacak temel değerleri çocukların psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak edinmelerini sağlamak (Altan, 2011; Aydın ve Akyol Gürler, 2012; Arıkan, 2011).

Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerleri bireylere kazandırmak için pek çok yaklaşım ortaya konmuştur. Yapılan çalışmalarda önemli olanın yaklaşımlarla bireyde değerlere yönelik farkındalık yaratmak olduğu görülmektedir (Balci, 2008). Değerlerle ve değerlerin öğretimi ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı yöntemler olduğu görülmüştür. Bunlardan Naylor ve Diem (1987) değerler eğitimi yaklaşımları konusunda değerler eğitimi ile ilgili dört yöntem ele almıştır. Bunlar, değerlerin doğrudan öğretimi (değer telkini), değerleri açıklama, değer analizi yaklaşımı ve ahlaki muhakeme şeklindedir (Akt: Sapsağlam, 2016).

Değerlerin doğrudan öğretimi (değer telkini): Bu yöntem değer öğretiminde en sık kullanılan yöntemler arasındadır. Eğitimci kendi benimsediği, kendisi için önemli olan değeri anlatarak, konuşarak kabul ettirmeye çalışmaktadır. Eğitimci çocuklardan soru sormaksızın değeri kabul etmesini bekler. Bu yöntemde öğretmen ya da eğitimci aktif, öğrenci pasif durumdadır. Bu yöntemin amacında yetişkinlerin çocuklarına ahlaki değerleri doğrudan öğretme, iyi ve kötüyü ayırt etmelerini sağlama ve onlara bu konuda yardım etmeye çalışmak vardır. Bu yöntem eskiden beri kullanılmak da olup çocuklara vermek istenilen değerler kitap, şiir masallar, okuma metinleri vs. ile sunulabilir. Öğretmenlerin en sık kullandıkları yöntem olan telkin yaklaşımında dikkat edilmesi gereken nokta değerlerin öğrencilere katı bir şekilde dayatılması yerine, değer anlamını kavrayıp bunu davranışa dökmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bu yöntemde öğrencilere verilmek istenilen değer davranışa dönüşmesi için amacın ve ölçütün belirlenmesi, uygulanacak yöntemin seçilmesi, seçilen yöntemin uygulanması, seçilen yöntemin değerlendirilmesi ve gerektiğinde tekrar etme gibi beş basamak şeklinde uygulanır. (Naylor ve Diem, 1987; Akt: Sapsağlam, 2016)

Değer analiz yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımında, sosyal problemleri içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele alınarak incelenir. Neden, niçin, nasıl sorularının cevapları alınır, sosyal olaydaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilir (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016). Bu öğretim yaklaşımının amacı, öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Sarı, 2005). Bu yaklaşımın temel amacı, çocukların karşılarına çıkan değer ile ilgili bir problemde bu problem ile ilgili mantık çerçevesinde düşünerek karar

verebilmelerini sağlamaktır. Öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur. Bu yaklaşımda “Başkalarının eşyalarını almamalıyız.” şeklinde öğütler verilmek yerine, bulunduğu cüzdanı sahibine iade eden öğrencinin davranışının neden doğru ve dürüst olduğu her yönüyle tartışılır. Bu nedenle öğütler vermektten daha etkilidir (Erdem ve Akman, 1998). Değer analizi yaklaşımı doğrudan düşünme becerisi ile ilgilidir. Çocuklar bu yaklaşımla değerlerle ilgili sorularda duygusal olmazlar, mantıksal bir yol izlerler (Baydar, 2009).

Değer analizi yaklaşımının uygulanmasının basamakları şu şekildedir

- Problemin tanınması.
- Soruna ve nedenlerine ilişkin veri ve kanıt toplanması,
- Olası çözüm yollarının belirlenmesi,
- Çözüm yollarının muhtemel sonuçlarını belirleme ve değerlendirme,
- Alternatif çözüm yollarını arasında tercih yapma,
- Yapılan tercihe uygun davranma.

Bu yaklaşımın öğrenme yöntemleri, genellikle sosyal meseleleri, bireysel - grup çalışmaları, kütüphane ve alan araştırmaları ile gerçek sınıf ortamında yapılan tartışmaları kapsamaktadır. Değer analizi yaklaşımında öğrenciler öğrenirken, kendilerine sunulan ve önerilen değerleri öğrenmelerinden çok, kendilerinin seçmiş olduğu değerleri öğrenmeye çalışırlar. Öğrenilecek değerleri seçerken akıl yürütme sürecini kullanmış olurlar (Dilmaç 2007).

Değer açıklama yaklaşımı: Günümüz çocuklarının karşılaştığı seçenek geçmiş kuşak çocuklarının karşılaştıkları seçeneklerden daha fazladır. Böyle bir durumda kaldıklarında hangi değeri seçenekleri konusunda kafa karışıklığı yaşamaları kaçınılmazdır ve kendi değerlerini bulmakta zorlanacaklardır. Bu yüzden ailelerin çocuklarına yardımcı olmaları gerekmektedir. Bu yaklaşımının amacı bireyin yaşadığı çevreden hareketle değerlerini fark etmesini sağlamak ve kişiye sorular sorarak içinde ki değerleri ortaya çıkarmasını amaçlamaktadır. Değer açıklama yaklaşımına rehberlik eden asıl düşünce; herkesin neyin doğru olduğu, nasıl bir insan olmak istediği, diğer kişilerle nasıl iletişim kuracağı konusunda sahip olduğu bir takım duygu ve düşüncelerinin olduğudur. Bu yaklaşımda öğretmene ve

ailelere düşen en önemli görev öğrencilerin ve çocukların açığa çıkarmak istediği değeri sürekli sorular sorarak etkili bir şekilde ortaya çıkarmalarını sağlamaktadır.

Ahlaki muhakeme yaklaşımı: Ahlaki muhakeme yaklaşımını ilk ortaya atan kişi Piaget (1932) olmuştur. Ancak gelişim bilimcilerin düşünceleri en çok Kohlberg'in çalışmalarından etkilenmiştir. Piaget'nin düşüncelerinden yola çıkan ve bunları değiştiren Kohlberg çocuklara her birinde ahlak konusunun ele alındığı hikâyeler sunarak ahlaki muhakeme yaklaşımını değerlendirmiştir (Bee & Boyd 2009).

Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi

Okul öncesi dönemde çocukların değerleri edinme durumları kişilik gelişimine paralel olarak gerçekleşmektedir. Bunun gibi çocuğun ahlaki gelişimi de yine bu dönemde hızlı bir şekilde sürmektedir. Yapılan araştırmalar bilinçlilik hali, doğruyu yanlıştan ayırma, iyiyi kötüden ayırma gibi durumların sadece doğrudan müdahaleyle veya eğitimle olacağını göstermektedir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011).

Bebeklik döneminde gülme ve ağlama gibi içgüdüsel hareketler sergileyen birey, çocukluk döneminde hareketlerini giderek daha bilinçli bir şekilde gerçekleştirmeye başlar. Kişilik gelişimi okul öncesi dönem bütün gelişim alanlarında yoğun bir ilerlemenin gerçekleştiği önemli bir dönemdir (Oruç ve diğerleri, 2011). Bu dönem çocuğunun genel özellikleri arasında benmerkezcilik, merak ve öğrenme isteği, soyut kavramları somutlaştırma, sosyalleşme, karşılık bekleme, model arama sayılabilir.

Okul öncesi eğitim programı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylık çocukların psiko-motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, temel bakım becerilerinin kazandırılmasını ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanmasını amaçlamaktadır (MEB, 2010).

İnsanın genel karakterinin büyük oranda hayatının ilk altı yılında şekillendiği kabul edilmektedir. Bu itibarla bu yaşlar eğitim açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun için bazı bilim insanları bu döneme "hayati dönem" adını vermişlerdir. Çocuklar bu dönemde hem biyolojik olarak hem de ruhsal olarak çok hızlı gelişme göstermektedirler. Kısaca bu dönemde çocuğun en temel özellikleriyle birlikte yetenekleri de şekillenmektedir. Yani zekâsı, algılaması,

kişiliği, sosyal davranışları gelişmekte, bunlar da karakteri üzerinde etkili olmaktadır (Bilgin, 1987).

Okul öncesi dönemde çocuklara değerler eğitimi kazandırılırken bireysel, toplumsal ve ahlaki değerlere geniş kapsamlı bir eğitim anlayışı içerisinde bakılmalı, bu dönem çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak tek bir alana yönelik değil tüm alanları bir bütün olarak kapsamalıdır. Bu şekilde verilen eğitimde çocuk, yetişkin bir birey olurken hem evrensel değerleri özümseyecek hem de kendisini ve yaşadığı toplumu anlamlandırma kabiliyetini bulacaktır (Arıkan, 2011).

Erken çocukluk döneminde değerler eğitimi olarak sevgi, işbirliği, cesaret, adalet, merhamet, mutluluk, sabır gibi temel değerlerin öğretilmesi toplumsal yaşamda değerlerin uygulanması adına büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocukluk yılları insan hayatında birçok olgunun temelini atıldığı yıllardır. Erken yaşlarda edinilen birçok kazanım, bireyin toplumla barışık yaşaması ve değerlerin sürdürülebilmesine olanak tanımaktadır. Çocuklara bu dönemde vermek istediğimiz değerleri vermek onların kişiliklerini etkileyecek ve ilerleyen yıllarda bu davranışların değişmesi zor olacaktır. Bu yüzden çocuğun davranışlarının şekillendiği erken çocukluk dönemi eğitimi çok önemlidir.

Okul öncesi eğitim yılları çocuğun gelecekteki yaşamında hangi özelliklere sahip olacağı diğer insanlarla ilişkilerinin nasıl olacağı ve toplumsal yaşama uyumun hangi düzeyde gerçekleşeceği gibi pek çok şeyin belirleyicisidir. Bu dönemde sağlıklı bir gelişim geçiren ebeveynleri ve etrafında ki diğer insanlarla olumlu ilişkiler kuran ve iyi bir yetişme ortamına sahip olan çocuklar gelecekte ki yaşamlarında daha mutlu ve huzurlu olurlar (Sapsağlam, 2016).

Okul öncesi dönemde anne babaların çocuklarına değerleri vermesi önemlidir. Yapılan araştırmalarda bu dönemde değerleri öğrenen çocuklar kurallara uymakta zorluk yaşamamaktadır ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir.

Erken yaşlardan itibaren çocuklara değerler eğitimi verilmesiyle çocukların sorumluluklarının farkında olması bunları yerine getirmesi ve kendini kontrol becerisini kazanması sağlanabilir bu beceriler çocuğun okuldaki akademik başarısını olumlu yönde etkileyebilir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011).

Erken çocuklukta değerler eğitimi hayat boyu özgürlük, şiddet içermeyen aktiviteler, kendine ve başkasına saygı duyma, farklılığı takdir etme, çocukları olgunlaştırma ve bilişsel gelişimi desteklemeyi amaçlar. UNESCO erken çocuklukta değerler eğitimini yedi konu etrafında toplamıştır. Bunlar şu şekildedir:

- Kendine ve başkalarına saygı duyma, işbirliği yapmaya teşvik etme ve anlaşmazlıkları çözme becerileri.
- Farklılığı takdir etme, evrensel farkındalık ve çok kültürlü eğitim.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili pratik uygulamalar yapma çocuklar için gerekli olan evrensel değerlerin kabulünü sağlama ve çocukların potansiyelini artırma.
- Televizyon, film, drama ve oyuncaklar gibi tasvirler ve tahrikler yoluyla kültürel şiddetin betimlenmesi.
- Doğa sevgisi ve doğaya saygı.
- Yaratıcılık yoluyla çocuğun hayal gücünün geliştirilmesi.
- Çok kültürlü programlar kurarak çocukların manevi dinsel öğrenmelerinin sağlanması ya da çok dilli ve çok kültürlü gruplarla bir araya gelip deneyim kazanmalarını sağlamak için bir köprü oluşturma (Sapsağlam, 2016).

Değer Eğitiminde Okul ve Öğretmenin Rolü

Okullar, gelecek kuşakların davranışlarını, değerlerini ve alışkanlıklarını etkileme gücüne sahip olmalıdır. Bugün yaşanan istenmeyen olay ve durumlara karşı okullar, öğrencilerine çözümler ve olumlu tercihler yapabilmelerinde seçenekler sunabilmelidir. Ayrıca öğrencilerin kendi tercihlerini yapabilmeleri için yol ve yöntemleri gösterebilmelidir. Yine dönemde değerlerin tam ve doğru olarak edindirilmesi büyük önem taşımaktadır. Okullar bu önemli görevi öğretmenler marifetiyle gerçekleştirmektedir (Uyanık Balat ve Balaban Dağal, 2011). Çünkü okullarda programların uygulayıcısı ve öğrenciler üzerinde en etkili kişi öğretmen olduğundan değerlerin öğretilmesinde de en önemli rol de öğretmenlerindir (Şen, 2007).

Kişilerin yaşam boyu edinmiş olduğu değerler ve bunlardan hareketle geliştirmiş olduğu tutumlar, onların hem bireysel davranışlarını hem de onların kasıtlı davranışlarını etkilemektedir. Edinilen değerler etkileşimle birlikte değişme gösterebilirler. Bu etkileşimde bireyin okul deneyimi önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü değerlerin edinilmesinde okul hayatı önemli bir süreçtir. Hatta okul, değerler üzerine kurulmuş bir yaşama ve öğrenme alanı olarak da görülebilir (Turan ve Aktan, 2008).

Gömlüksiz ve Cüro (2010) sosyal bilgiler dersi öğretim programının, öğrencilere vatanseverlik, kültürel değerler, saygı, çevre ve doğa, sorumluluk ve bilimsel tutum değerlerine yönelik olarak öğrencilerin olumlu tutum geliştirdiğini belirtmişlerdir. Aslında değer eğitimi bütün öğretim programlarının temeli olacak şekilde düşünülmeli, hatta programlar oluşturulurken programın temel amacının değerler eğitimi olması sağlanmalı; dersin özel amaçları bu temel amaçtan sonra kurgulanmalıdır. Yine okul ortamı, bütün tasarımıyla değerler eğitimi için uygun bir mekân olarak inşa edilmelidir.

Okul, çocuklar için hem istedikleri hem de istemedikleri pek çok şeyi tecrübe etme imkânı sağlayan bir özelliğe sahiptir. Burada gözlemlenen olay ve durumlar onların doğru veya yanlış ya da iyi veya kötü konusunda anlayış geliştirmelerine katkıda bulunur. Bunun için okulun bütün unsurlarıyla değerler eğitimini destekleyecek biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Toplumların temel örgütlerinden biri olan okulda, çalışanların ortak değerler etrafında birleşmesi okulun verimliliğini artıracaktır (Ivancevich ve Matteson, 1996; Akt: Aktepe ve Yel, 2009). Ancak okullarda hangi değerlerin daha önemli olarak görüldüğü değişebilmektedir. Bu durumda öğretmenlerin ağız birliği etmişçesine milli değerlerden taviz vermemeleri gerekmektedir. Doğanay ve Sarı (2004) okulların demokratik değerlerin kazandırılmasına önem vermesi gerektiğini vurgulamış ve değerlerin eğitimi ile ilgili modeller geliştirilmesini önermiştir. Şişman (2002) sorumluluk sahibi olmak, kendini kontrol, farkındalık gibi değerlerin okulda kazandırılması gerektiğini belirtmektedir.

Öğretmenlik mesleği birçok değere sahip olmayı gerektirmektedir: Dürüstlük, çalışkan olma, açıklık, adil olma, eşitlik, bilimsellik, fedakârlık, insana saygı ve gönüllülük gibi (Yılmaz, 2006). Bunlar içerisinde gönüllülük öğretmenlik

mesleği için önemli değerlerden biri olarak kabul edilmektedir. Hatta kimileri tarafından öğretmenlik mesleği “fedakârlık” mesleği olarak da görülmektedir. Çünkü okulda veya okul dışında yapılan birçok çalışma öğretmenlerin gönüllülüğü sayesinde ortaya konmaktadır. Öğrencilere okul dışında zaman ayırma ve sosyal etkinlikler düzenleme bunlardan bazıları olarak görülebilir. Yine öğretmenlik mesleği için beş temel ahlâkî karakter olarak kabul edilen “dürüstlük, cesaret, kaygı, doğruluk / hak ve pratik akıl” değerlerin dikkate alınması önemlidir.

Yapılan araştırmalar öğretmenlerin değerlerin öğretimindeki etkin rolünü önemle ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin, okul ortamında ve dışında değerleri doğru yansıtan örnek model olmaları, ahlaki sınıf ortamları oluşturmaları, değişik stratejiler kullanarak formal olarak sınıf içinde, informal olarak da sınıf dışında değerlerin kazandırılmasına ilişkin çocuklara çeşitli uygulamalar yaptırılmaları gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Doğal olarak değer eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip öğretmenlerin yetiştirecekleri bireyler de demokratik yurttaşlık becerilerini kazanarak, içinde buldukları topluma gerekli katkıları sağlayacaklardır (Yıldırım, 2009).

Öğretmenlerin, öğrencilerinin değerleri tanımlarına ve uygulamalarını sağlamaya fırsat vermeleri önemli görülmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin öncelikle model olmaları gerekmektedir. Öğretmenler, öğrencileri hakkında konuşurken eksikliklerinden çok yeteneklerini vurguladıklarında var olan potansiyellerini değerlendirerek yeni değerler kazanmalarını sağladıklarında, negatif davranışları yapıcı bir yöntem izleyerek düzelttiklerinde öğrencilerin değerler kazanımı kolaylaşmaktadır (Gökdere ve Çepni, 2003).

Sonuç olarak 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türk milli eğitiminin genel amacı, “... Türk Milletinin bütün fertlerini, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren yurttaşlar olarak yetiştirmek” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 5. maddesinde Türk Milli Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda ilköğretim kurumlarının amaçlarından biri “Öğrencilerin, milli ve evrensel kültür değerlerini tanımlarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını sağlamak” şeklindedir (MEB, 1992). Bu itibarla başta ilkokul ve ortaokul olmak üzere okullarda değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılması temel bir görev olarak verilmiştir.

Değerler Eğitiminde Aile ve Anne

Aile; içinde insanın bir birey olarak geleceğe hazırlanma sürecinin gerçekleştiği, eşlerin kendi aralarında ve ebeveynle çocuklar arasında yaşanan bir davranış, sıcaklık, samimilik ayrıca güven verecek şekilde ilişkilerin kurulduğu, içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin de bir ölçüde yer aldığı toplumsal bir kurumdur.

Aile, bireyi sosyal hayata hazırlayan bir okul olduğundan, çocuklar sevgiyi, saygıyı önce aile içerisinde görür ve yaşarlar. Doğruluk, dürüstlük, şefkat, merhamet gibi güzel duyguları ve birtakım değerleri aile içinde kazanırlar. Aile yuvası, çocuk için temel eğitimin alındığı bir okuldur. Çocuk aileden gördüklerini ve öğrendiklerini ömür boyunca hafızasından silemez. İşte bu yüzden insanı insan yapan ilk ocak aile ocağıdır, denilebilir. Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan anne-babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne-baba, bu özgüvenlerini çocuklarına yansıtıp özgüvenli çocuklar olmalarını sağlarlar. Anne-babanın davranışlarını kendine model olarak alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenecek, kendini bu doğrultuda yönlendirecektir. Ancak çocuğun, anne-babasının tavırlarını benimseyebilmesi için anne-baba-çocuk üçgeni arasında, sevgi, saygı ve güven olması gerekir. Anne-babanın birbirlerine karşı olan ilişkilerinin sevgi ve saygı temeline dayanması, gerek çocuğun cinsiyetine özgü rolü benimsemesi, gerekse özdeşleşmesi açısından büyük önem taşır (Yavuzer, 2007)

Aile değer eğitiminin başlangıç noktası ve aynı zamanda en etkili yeridir. Ailedeki ilk olarak alınan bu eğitim kişilik gelişiminin, değer oluşumu ve toplumsallaşmanın temelini atıldığı kritik dönemlere rast gelir. Değerleri içinde barındıran kültürün aktarımında aile, devamında okul yani eğitim kurumları, daha sonra da çevre gelmektedir (Hökelekli, 2011).

Değerler öğretilbilir ve öğrenilebilir olgulardan oluşmaktadır. İnsanlar doğduğu andan itibaren değerleri öğrenemez. Değer öğrenme zaman içinde gelişmektedir. Çocuğun eğitimiyle ilgilenen aile ya da eğitimci çocuğa kendi istediği değeri zorla öğretmesi ve kabul ettirmesi doğru değildir yaparak-yaşayarak, yaşatarak ve model olarak öğretilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Bunun için yol

gösterici olmalıdırlar. Kendi için doğru değeri nedenleri ile çocuğa anlatıp bu değerın çocuk tarafından kabul edilip edilmeyeceğine beklmeleri gerekmektedir

Aile içindeki bireyler özellikle anne ve baba çocuğun ilk olarak model aldığı ve onları taklit ederek doğru davranışları öğrenmeye çalıştığı kişilerdir. Aile içindeki ve yakın çevrede bireylerle iletişim arttıkça değerlere ilişkin deneyimler de gelişecektir. Okula başlama ile birlikte model alınan ve taklit edilen örnekler genişleyerek çoğalacaktır. Çocuklar sosyal yaşamın içinde gerek evde gerekse okulda farklı kaynakları model alarak ve taklit ederek pek çok yaşantıyı kazandığı gibi değerleri de öğreneceklerdir (Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011).

Çocuğun dünyasını oluşturan ailenin çocuk üzerinde tesiri yoğun olarak bilinmektedir. Yani tüm ihtiyaçları aileye aittir. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak, çocuğa güven duygusu gelişimini sağlamaktadır. İhtiyaçların karşılanmasıyla birlikte, ailenin yapısı, dünya görüşü çocuğun kişilik özelliklerini etkiler. Aile, çocuğun yetiştirilmesi sırasında değer kazanarak çocuğa sosyalleşme sağlar. Ailenin çocuğun gelişimine katkısı inkâr edilemez. Her alanda çocuğa ilk eğitimi verir. İyi donanımlı aile üyeleri, çocuğun gelişimi için son derece önemlidir. Çocuğa bilişsel ve duygusal, psiko-motor becerileri, donanımlı aileler tarafından kazandırılırsa, çocuğun gelecekte yaşadığı sıkıntılar zamanında çözülecektir. Güven, sevgi, saygı, temizlik, hassasiyet, özgürlük, sorumluluk gibi değerler ailede yerleştirilirse, çocukların sosyalleşmesi daha kolay hale gelecek ve onlar topluma daha yararlı olacaktır (Kaplan, 2000).

Çocuk ilk duygularını anne babası ile olan sevgi dolu ilişkisinden alır. Bu koşulsuz sevgi ilişkisinde çocuk kendini kabul görmüş ve güvende hisseder. Ebeveyninin ilgisi çocuğu kendiliğinden başka insanlara karşı sorumlu ilişkilere yönlendirir ve sorumluluk ahlaki davranış için temeldir. Bu sevgi dolu ilişkinin önemli kişisi çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan onu koşulsuz seven “anne”dir.

Çocuğun eğitiminde en önemli görevin anneye ait olduğuna dair Fransız eğitimci J. J. Rousseau, “Birinci ve en mühim terbiyenin kadınlara ait olduğu su götürmez. Eğer tabiatın Halikı bu terbiyeyi erkeklere tahsis etseydi, onlara çocukları beslemek için süt de ihsan ederdi.” ifadelerini kullanmıştır (Ay, 2009).

Erikson'nun kuramında geçen “Temel Güvene Karşı Güvensizlik” dönemin de annenin önemi vurgulanmıştır. 0-1 yaş aralığına denk gelen bu

dönemde anne ya da çocuğun bakımıyla ilgilenen kişi çocuğuna koşulsuz sevgi sunar, ihtiyaçlarını zamanında yerine getirirse çocuk da sevgiden kaynaklı güven duygusu oluşacaktır. Bu duygu çocuğun ilerleyen zamanlarında sosyal ilişkilerini ve davranışlarını etkileyecektir. Anne ye özellikle çocuğunu yetiştirirken önemli görevler düşmektedir. Her şeyini hoş gören, kural koymaya, katı duruş sergileyen, azarlayan, çocuğa zengin uyarıcı sunmayan annelerin çocuklarında bazı değer yargılarının gelişmeği gözlenmektedir. Sevgi ortamında büyümeyen bir çocuk sevgi değerini kazanamaz, her şeyi annesi yapan bir çocuk da sorumluluk duygusu gelişemez ya da çocuğuna söz verip bu sözü yerine getirmeyen bir annenin çocuğunda dürüstlük değerinin gelişmesi zordur.

Muallim (2017) de “Çocuklara aşırı merhamet ve şefkat verilmesi çocukların istikbali için merhametsizlik sayılır.” demiştir. Ayrıca aynı eserde “Her şeyden evvel vaktine göre ahlakın faziletlerinin ilk bilgilerini ona öğretip telkin et! Onun saf fikir tarlasına ilim ve ahlak tohumları ek! Zira bu ilimdir ki bizim vazifelerimizi bize bildirir, işlerimizi ve hususi hayatımızı düzenler ve ıslah eder. Faziletli istekleri yüreğimizde parlatır.” diyerek başta annelere ve çocuğun eğitimiyle ilgilenen kişilere ahlak eğitimini küçük yaşlarda verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Okul Öncesi Dönemde Çocuklara Kazandırılabilir Değerler

Sorumluluk: Sorumluluk bir kişinin üzerine düşen her görevi yerine getirmesi başka insanların haklarına ve kararlarına saygı göstermesi demektir. Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (TDK, 2016). Sorumluluk duygusu ile özgüven gelişimi arasında büyük bir ilişki vardır. Çünkü sorumluluk duygusu gelişmiş bir çocuğun kendine güveni de artacaktır. Kendi ihtiyaçlarını tek başına yapabilen, anne ve babasına bağımlı olmayan, davranışlarının sonuçlarını gördükçe, başardıkça kendine güveni artan bir çocuğun sorumluluk duygusu fazlasıyla gelişmiştir. Çocukta sorumluluk duygusunun yetersizliğiyle ilgili örnekler arasında oyuncaklarını, odasını toplamaması, okuldan geldiğinde çantasını ve kıyafetlerini yere atması, parasını bilinçsizce harcaması vs. sayılabilir.

Sorumluluk duygusu kalıtsal gelen bir davranış değildir. Sonradan kazanılan bir davranıştır. Sorumluluk duygusunun gelişmesi için çocuk yaştan

itibaren onların yapması gereken davranışların çocukların yapmasına fırsat vermemiz bu davranışı kazandırabilir. Özellikle korumacı, tutarsız, otoriter ailelerde yetişen çocuklarda sorumluluk bilinci gelişmemektedir. Çocuğu yorulmasın diye etrafı toplamaya çalışan, öğretmeni kızmasın diye ödevlerini yapan, çocuğun bütün gereksinimlerini anne baba yapan ailelerde çocuğun sorumluluk bilinci gelişmez. Sorumluluk bilinci demokratik ailede büyüyen çocuklarda gelişmektedir. Bu ailelerde yaşamın önceden belirlenmiş kuralları vardır. Çocuk bu kuralların ne olduğunu farkındadır ve kurallara uymadığı zaman ceza ile karşılaşacağını bilir. Kurala uyup uymamak çocuğun elindedir. Çocuklara sorumluluk bilincini kazandırmak için Tuzcuoğlu (2010) şu önerilerde bulunmuştur:

- Ailede ki bireylerin görev dağılımlarının yapılması gerekir. Anne baba dâhil herkes kendine düşen görevi bilmelidir.
- Hastalık ya da acil durumlarda görevini yapamayan kişilerin görevi başkası tarafından yapılmamalıdır. Çünkü görev yapılmadığı zaman olumsuz sonuçların farkına varılması lazımdır.
- Görev dağılımlarını gösteren bir tablo hazırlanabilir.

Sevgi: Sevgi bir insanın, bir kişi durum ya da nesneye ilgi ve bağlılık duygusudur. Hoşa giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu. Bir şeye veya bir kimseye karşı duyulan sevme duygusu (TDK, 2016).

Çocuğa sevgi değerini vermek için öncelikle onu dünyaya isteyerek getiren bir anne olması ve bu duyguyu bebeklikten itibaren hisseden çocuğun olması önemlidir. Sevginin bebek için hissedilebilmesi için onun beslenme, uyku, temizlik gibi temel ihtiyaçlarının zamanında karşılanması gerekmektedir. Annenin sabırlı ve sakin yaklaşımı ile bebeğin yanında olması, ses tonu, sevgi dolu bakışı sevginin verilmesini sağlar. Yaşamın ilk yılında bağımlı olduğu kişilerin bebeğin temel gereksinimlerini düzenli bir biçimde karşılayıp karşılayamamaları, bebekte “güven” duygusunu ortaya çıkmasında etkili olur. Eğer dönem sağlıklı geçirilirse “temel güven” duygusu edinilir. “Temel güven duygusunun” edinilmesi, annenin bebeğe ihtiyaç duyduğu huzuru vermesi, bireyin inancında tutarlılık sergilemesinde önemli rol oynamaktadır. Dönemin sağlıklı olarak atlatılması, kişide “umut” ve “uyum” duygusunu geliştirir. Erikson “dinî duyguların” edinilmesinin de bu dönemle ilgili olduğunu düşünmüştür (Gürses ve Kılavuz, 2011).

Saygı: Saygı insanın kendi kişiliği ile başkalarının kişiliğinin arasındaki sınırı bilip o sınırı aşmaması, kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkına, hukukuna özen göstermesidir.

Saygı ölçütleri kültürden kültüre farklılık gösterir. Bizim kültürümüzde büyüklere saygı göstermek önemsendirken başka kültürlerde önemsenmeyebilir. Yine bizim kültürümüzde yardımlaşmak, ihtiyacı olanlara yardımda bulunmak önemli iken Japonya da yaşayan bir kişiye yardım etmek, para vermek onun kişiliğine yapılan bir saygısızlık olarak kabul edilir.

Çocuklara saygı değeri hak duygusu ile verilmelidir. Çocuk hem kendi hakkını arama becerisi kazanmalı hem de başkalarının haklarına saygı göstermeyi bilmelidir. Çocuğa körü körüne itaat etme alışkanlığı kazandırmak yerine doğru olana saygı alışkanlığı kazandırılmalıdır.

Okul öncesi çocuklar benmerkezci oldukları için çevrelerinde ki kişileri kırabilir, saygısızlık yapabilirler. Davranışların iyi mi kötü mü olduğunun sonuçlarını düşünemezler. Bu nedenle anne baba çocuğa doğru model olmalıdır onları yönlendirmelidir. Anne babalar eğitimciler henüz ilk çocukluk yıllarından itibaren, çocukların fiziksel ve duygusal özelliklerine, tercihlerine, düşüncelerine saygı göstererek, çocuklar için koydukları kurallara kendileri de uyarak iyi bir model olmalıdırlar (Sapsağlam, 2016).

Yardımseverlik: Yardımlaşma, kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanmak ve yardım etmektir. Bireysel olarak yapamayacağımız şeyleri yeteneklerimizi ve enerjimizi birleştirerek çalışmaktadır. İhtiyacı olan kişiye hiçbir karşılık beklemeden gönüllü olarak maddi ve manevi destek de bulunma durumu (Karatekin, 2011).

Çocuklarda yardımseverlik duygusunun gelişmesi için onlara küçük yaştan itibaren olumlu model olunması gerekmektedir. Bunun dışında onlardan zaman zaman yardım istenebilir. Çocuklardan istenecek yardımlardan bazıları şunlar olabilir:

- Kuşlara, balıklara veya diğer evcil hayvanlara yemini çocuğun vermesi sağlanabilir.
- Yaşlılara yardımcı olunması sağlanabilir.
- Alışveriş paketlerinin taşınmasına yardımcı olunması istenebilir.

- Ev işlerinde ona da bir görev verip yardımcı olunması istenebilir.
- Artık kullanmaktan sıkıldığı henüz yıpranmamış oyuncakların birlikte seçilerek hediye paketleri yapılması ve birlikte bir çocuk esirgeme kuruluşuna gidilerek oyuncakların çocuklara kendisinin hediye etmesi sağlanabilir. Bu uygulama giymekten giysiler için de uygulanabilir.

Hoşgörü: Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu müsamaha, tolerans (TDK, 2016). Hoşgörü bir anlayıştır, hoşgörü sevginin yoludur, hoşgörü hataları düzeltebilmektir. Hoşgörü kendini bilmektir. Hoşgörü haddini bilmektir ve haddini bilerek sürdürülen hayat biçimidir diye daha birçok tanım yapılabilir. Çocuk ebeveynlerinin bir yansımasıdır. Başta anne ve babası olmak üzere büyükler model olarak alınır. Evde ne varsa çocuk da onu öğrenir. Bilinçli hoşgörünün yaşandığı bir aile ortamında yetişen çocuğun kişiliği olumlu olarak etkilenir. Çocuklara bu değeri edindirmek için şu önerilerde bulunmaktadır:

- Öncelikle yetişkinler çocuklara tutum ve davranışlarıyla örnek olmalıdır.
- Çocuklara hoşgörü kavramı, hoş görmenin ne olduğu, nelerin hoş görülüp nelerin hoş görülemeyeceği anlatılabilir.
- Hikâyelerle, oyunlarla, televizyon programları aracılığıyla hoşgörü kavramının üzerinde durulmalı, yaşantılardan örnekler vererek hoşgörü ve hoşgörüsüzlük davranışları hakkında konuşarak, hoşgörü kavramı pekiştirilebilir.
- Çevresinde olup bitenlere karşı çocuklarda bir duyarlılık uyandırılmalıdır.
- Çocukların yanında insanları damgalamaktan kaçınılmalıdır. Müzik, edebiyat, spor gibi etkinliklerin gücünden ve etkisinden yararlanılabilir.

Nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik (TDK, 2016). Nezaket değeri günlük yaşamda oldukça önemlidir. Çünkü insanlar arası ilişki ve iletişimde gerekli bir değerdir. Nezaket, saygı ile ilişkilidir ve bu değer de ilk olarak ailede kazandırılır. Anne babaların çocuklarına karşı kullandıkları dil, davranış ve iletişim biçimleri çocuğun bu değeri kazanmasında

etkili ve önemlidir (Sapsağlam, 2016). Çocuklara nezaket değerini kazandırmak için şu önerilerde bulunulabilir:

- Edebin ilk öğretmenleri anne baba olduğu için ebeveynler öncelikle birbirine karşı saygılı ve nazik olmalıdır.
- Ebeveyni tarafından kibar davranılan çocukların görgü kurallarını öğrenmeleri daha kolay olur. Örnek olarak çocuğunuzdan bir şey istediğinizde emretmek yerine ricada bulunmak, “teşekkür ederim”, “lütfen” gibi ifadeleri kullanmak çocukların bu değerleri öğrenmeleri açısından önemlidir.

Dürüstlük: Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse) (TDK, 2016). Dürüst, “doğru” kimse anlamına gelir. Dürüstlük içtenlik, doğruluk, açıklık, doğrudandık gibi kişilik özelliklerine sahip olmaya işaret eder. Yalan, hile, düzenbazlık gibi olumsuz eylemlerin karşıtı olarak düşünülür. Güvenilirlik, içtenlik, kibarlık, insafly olma ve adalet gibi erdemleri de beraberinde getirir. Çocuklara dürüstlük değerini kazandırmak için şunlar önerilebilir:

- Dürüstlük değerinin kazanılmasında da aile önemli bir yer tutmaktadır. Aile doğru model olarak çocuğa doğru bilgi vermelidir.
- Aile sohbetleri yaparak dürüstlük-doğrulukla ilgili konuşulmalıdır.
- Çocuğun yanlış davranışları karşısında sert tepki vermekten kaçınılmalıdır. Böyle bir yaklaşım, çocuğun dürüst olmasını engelleyebilir. Ebeveynin kabul edici, davranışın neden ve sonuçlarını açıklayıcı tutumu, çocuğun hatalar karşısında da doğruyu söylemesine imkân sağlayacaktır.
- Çocuğa güvenildiği, onun doğru ve dürüst olduğuna inanıldığı mesajı verilmelidir.
- Çocuk hata yaptığında, bunu fazla dile getirmemeye özen gösterilmelidir.

Arkadaşlık: Arkadaşlığa değer veren, arkadaşlarına çok düşkün (kimse), dost canlısı. (TDK, 2016) Başkaları ile ilişki kurabilme, bireyin güven ve yakınlık temeline dayanarak diğerk kişilerle duygusal bağ oluşturabilmesidir.

Doğumdan itibaren bebeklerde çevresi ile bağ kurması mevcuttur. Bu bağ sayesinde çocuk kendisinin kim olduğunu öğrenir ve başkalarını anlamaya yönelir.

Sağlıklı ilişkiler geçiren çocuk sosyal hayatta da olumlu ilişki kurarak arkadaş çevresinde sevilen kişi olur. Çocuklarda sağlıklı ilişki kurma becerisini geliştirmek için birkaç önemli nokta vardır. Bunlar şu şekildedir:

- Ailelerin çocuklarıyla sık sık serbest oyun vakitleri geçirmeleri gerekir.
- Ailelerin çocuklarının yaptıkları şeylerle ilgilendiğini göstermeleri gerekir.
- Çocukların duygularına saygılı olunması gerekir.
- Duygularını keşfetmeye yönelik oyunların oynanması önemlidir.
- Çocukların akranları ile ilişki kurmaları için fırsat yaratılmalıdır.
- TV ve diğer ekran vakitleri sınırlandırılmalıdır.

Paylaşmak: Paylaşmak terim olarak aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek. benimsemek, onaylamak (TDK, 2016) anlamına gelmektedir. Paylaşma duygusu yaşamda deneyimler ile zaman içinde kazanılacak bir durumdur. Çocuk bunu deneyim ve çevresindeki olan biteni gözlemleyerek öğrenir. Bu konuda gerek ebeveynlerin ve gerekse öğretmenlerin rehberliğine ihtiyaçları vardır. Paylaşmayı sağlamak adına çocuğu zorlamak, yanlıştır. Üstelik tersine davranışlara neden olur. Burada çocuğa inisiyatifin kendisinde olduğunu hissettirmek ve kararları kendisinin vereceğini ona göstermek gerekir. Bu dönemde çocuk “egosantriktir” yani dünyanın kendi etrafında döndüğünü sanır. Kendisinden başka kişilerin de ihtiyaçlarının olduğunu farkında değildir. Üç-dört yaşlarına geldiğinde sadece kendi istediği oyuncaklarını paylaşmaya başlar. Beş-altı yaşlarında ise paylaşmayı öğrenmiş ya da öğrenmeye hazır durumda olur (Kangal, 2017). Paylaşma temalı resimli kitaplar okumak, tahterevalliye binmek, yüksek olmayan bir basamaktan sırayla atlamak, top oyunları oynama, bir yapıştırma ekibi kurup yapıştırıcıyı, makası, boyaları ve kesilecek elişi kâğıtlarını paylaşmak vb. gibi etkinlikler paylaşmak değerinin çocuklara kazandırılması için yararlı olabilir.

Problem Durumu

Problem Cümlesi

Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin çocuklarına değer kazandırma süreci ile ilgili görüşleri nelerdir?

Alt problemler

1. Değer eğitimi hakkında annelerin bilgileri nasıldır?
2. Anneler değerler eğitimi önemli görmekte midir?
3. Annelerin değerler eğitimi konusunda eğitimleri nasıldır?
4. Anneler çocuklarına değer edindirmek için yeterli çabayı göstermekte midir?
5. Annelere göre okul öncesinde çocuklara hangi değer veya değerler kazandırılmalıdır?
6. Anneler hangi değeri veya değerleri kazandırmada zorlanmaktadır?
7. Anneler çocuklarında hangi değerlerin geliştiğini gözlemlemektedir?
8. Anneler değerleri kazandırırken nasıl bir yol izlemektedir?
9. Anneler değer edindirmede kendi anne, baba veya aile büyüklerinden gördüklerinden yararlanmakta mıdır?
10. Annelerin değerleri kazandırırken kullandığı materyaller var mıdır?
11. Ailede değerlerin edindirilmesinde anne dışında kimler / neler etkilidir?
12. Değer edindirmede aile fertleri arasında çatışma yaşanmakta mıdır?
13. Anneler değer edindirmede öğretmenlerle işbirliği yapmakta mıdır?
14. Annelerin değer edindirmede yaşadığı sorunlar nelerdir?
15. Okul öncesinde değerler eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine yönelik annelerin önerileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin değer ve değer eğitimi hakkındaki düşünceleri ile değer kazandırma sürecine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi

Çocuklar değerlere ilişkin bilgileri yaşamları boyunca öğrenmektedir. Özellikle ilk bilgiler ailede çocuklara verilmektedir. Okul öncesi dönem ilk bilgilerin verildiği temel değerlerin öğretildiği bir dönemdir. İlerleyen zamanlarda

da bu deneyimlerin kazanılması devam etmektedir. Ancak temel değerler bu dönemde öğrenilmektedir.

Okul öncesi dönemde öğrenilen bilgi ve becerilerin çoğu gözlem ve taklide dönüktür. Bu dönemde çocuklara sözel anlatımlardan daha çok uygun birer model olarak çocuklarımıza kazandırmak istediğimiz davranışları rahatlıkla verebiliriz. Dolayısıyla hem annenin hem babanın hem de okul öncesi eğitim kurumlarının çocukların gelişimine katkı bulunacak zengin uyarıcılar ve davranışlara yer vermeleri önemlidir.

Dünyamız hızlı bir şekilde değişirken bilim, sanayi, eğitim alanında hızlı değişimler olmaktadır. Bu hızlı değişimler insanlar için büyük kolaylıklar sağladığı gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İnsanlar bu gelişimlerden yararlanmak ve iş imkânı bulmak için kırsal kesimlerden şehirlere göç etmektedir. Geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmaktadır. Bunlarla beraber yetiştiğimiz çocuklarımıza kendi gelenek göreneklerimizi, kültürlerimizi ve değerlerimizi öğretmekten yoksun bırakmaktayız.

Varsayımlar

Anneler kendileriyle yapılan görüşmelerde içtenlikle konuşmuş ve gerçek düşüncelerini dile getirmiştir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Güngören ilçesi YTÜ Şehit Mehmet Şefik Şefkatlioğlu Anaokulunda eğitim gören 20 okul öncesi eğitimi alan çocuğun annesi ile sınırlıdır.
2. Araştırmanın veri toplama aracı görüşme yöntemi ile sınırlıdır.

İkinci Bölüm

Yöntem

Yöntem bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplamak için kullanılan araçlar ile verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırma Modeli

Okul öncesinde annelerin çocuklarına değer edindirmeleri ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik bu çalışma, nitel araştırmanın olgubilim deseni ile gerçekleştirilmiştir.

Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da anlamını tam kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim uygun bir araştırma zemini oluşturur. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alan yazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Olgubilim deseniyle yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak okul öncesinde çocuğu olan annelerle birebir yapılan görüşme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre olgu bilim araştırması yapılırken görüşme tekniği başlıca veri toplama aracıdır. Görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için kullanılması gerekmektedir. Görüşülen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi araştırmacı için önemlidir. Böyle bir ortam içinde görüşülen kişiler daha önce farkında olmadıkları veya

üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları dışa vurabilir, ortaya koyabilirler.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. “Amaçlı örnekleme yöntemleri, tam anlamıyla nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkmıştır. Patton’a (1987) göre “amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur”. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme nitel araştırmada yaygın kullanılır. Daha az maliyetlidir. Tanıdık bir örneklem üzerinde çalışılması pratik ve kolaydır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu araştırmanın çalışma grubu İstanbul’un Güngören ilçesindeki bir anaokulunda eğitim gören 20 okul öncesi öğrencinin annesinden (n=20) oluşmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Öncelikle okuldaki anneler tespit edilmiş ve araştırmaya katılım katılmak istemedikleri sorulmuştur. Dolayısıyla annelerin belirlenmesinde gönüllülük ilk aşamayı oluşturmuştur.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Annelere İlişkin Bilgiler

		<i>f</i>	<i>%</i>
Annelerin yaşları	20-25- yaş	1	5.00
	26-30 yaş	3	15.00
	31-35 yaş	7	35.00
	36-40 yaş	7	35.00
	41-45 yaş	2	10.00
	Toplam	20	100.00
Annelerin eğitim durumu	İlkokul	2	10.00
	Lise	2	10.00
	Önlisans	3	15.00
	Lisans	8	40.00
	Yüksek lisans	4	20.00
	Doktora	1	5.00
	Toplam	20	100.00
Annelerin sahip olduğu çocuk sayısı	Tek çocuk	8	40.00
	2 çocuk	9	45.00
	3 çocuk	2	10.00
	4 çocuk	1	5.00
	Toplam	20	100.00

Çalışma grubuna ait bilgiler:

Aşağıda araştırmaya katılan annelere ilişkin bazı bilgiler bulunmaktadır. Araştırma sürecinde annelerin gerçek isimleri yerine araştırmacı tarafından görüşme sırasına göre belirlenen kodlar kullanılmıştır. Annelerin isimleri kodlanırken “A” kodu verilmiştir. Bu kodların yanındaki rakamlar ise annelerin görüşme sırasını belirtmektedir. Örneğin, A1 araştırmada görüşülen ilk annedir.

A1: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Yüksek lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A1 ile yapılan görüşme 20 dakika 16 saniye sürmüştür.

A2: İstanbul ili Bakırköy ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Yüksek lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A2 ile yapılan görüşme 20 dakika 12 saniye sürmüştür.

A3: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Mühendislik mesleğine sahiptir. A3 ile yapılan görüşme 20 dakika 02 saniye sürmüştür.

A4: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. Üç çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A4 ile yapılan görüşme 21 dakika 07 saniye sürmüştür.

A5: İstanbul ili Esenler ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A5 ile yapılan görüşme 19 dakika 05 saniye sürmüştür.

A6: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Lise derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A6 ile yapılan görüşme 22 dakika 10 saniye sürmüştür.

A7: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür.

Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A7 ile yapılan görüşme 20 dakika 02 saniye sürmüştür.

A8: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Ön lisans derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A8 ile yapılan görüşme 21 dakika 14 saniye sürmüştür.

A9: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 20-25 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Ön lisans derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A9 ile yapılan görüşme 20 dakika 48 saniye sürmüştür.

A10: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 26-30 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A10 ile yapılan görüşme 21 dakika 03 saniye sürmüştür.

A11: İstanbul ili Esenler ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Yüksek lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A11 ile yapılan görüşme 20 dakika 40 saniye sürmüştür.

A12: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 31-35 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Yüksek lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A12 ile yapılan görüşme 22 dakika 15 saniye sürmüştür.

A13: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 26-30 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lise derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A13 ile yapılan görüşme 20 dakika 21 saniye sürmüştür.

A14: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 26-30 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Diş hekimi mesleğine sahiptir. A14 ile yapılan görüşme 23 dakika 11 saniye sürmüştür.

A15: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Doktordur. A15 ile yapılan görüşme 20 dakika 01 saniye sürmüştür.

A16: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. Dört çocuğu bulunmaktadır. İlkokul derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A16 ile yapılan görüşme 25 dakika 08 saniye sürmüştür.

A17: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 41-45 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Doktora derecesinde eğitim görmüştür. Akademisyenlik mesleğine sahiptir. A17 ile yapılan görüşme 20 dakika 51 saniye sürmüştür.

A18: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 41-45 yaş aralığındadır. Üç çocuğu bulunmaktadır. İlkokul derecesinde eğitim görmüştür. Ev hanımıdır. A18 ile yapılan görüşme 20 dakika 23 saniye sürmüştür.

A19: İstanbul ili Güngören ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. Tek çocuğu bulunmaktadır. Lisans derecesinde eğitim görmüştür. Öğretmenlik mesleğine sahiptir. A19 ile yapılan görüşme 23 dakika 20 saniye sürmüştür.

A20: İstanbul ili Bağcılar ilçesinde ikamet etmektedir. 36-40 yaş aralığındadır. İki çocuğu bulunmaktadır. Ön lisans derecesinde eğitim görmüştür. Memurdur. A20 ile yapılan görüşme 21 dakika 09 saniye sürmüştür.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 11. 02. 2019 ile 28. 02. 2019 tarihleri arasında okul öncesinde çocuğu olan anneler ile yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler için annelerden randevu alınmış ve annelerin istediği yerler (anaokulundaki boş sınıflar, kütüphane veya rehber öğretmen odası vb.) kullanılmıştır.

Gönüllülük esasına göre belirlenen katılımcılara öncelikle araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve görüşmelerin ses kayıt cihazıyla yapılacağı hatırlatılmıştır. 15 sorudan oluşan görüşme soruları katılımcılara okunarak cevapları ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Uygulamalar esnasında ortamda sadece araştırmacı ve görüşmeye katılan anne bulunmuştur. Görüşmeler sonrasında 421 dakikalık ses verisi oluşmuştur. Bu verilerin bilgisayar ortamına geçirilmesi sonrasında 74 sayfalık ham veri elde edilmiştir.

Veri toplama araçları

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin görüşme formunun soruları hazırlanırken soruların kolay anlaşılması, yönlendirici olmaması, çok boyutlu olmaması gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Araştırmacı tarafından alan yazın taranarak taslak olarak hazırlanan sorular iki alan uzmanının görüşüne başvurularak yapılandırılmıştır. Daha sonra soruları sınamak amacıyla iki anneyle pilot uygulama görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşme sonrasında iki soruya açıklayıcı alt sorular eklenerek değişiklikler yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanıma hazır hale gelmiştir. Daha sonra annelere (n=20) uygulanmıştır. Okul öncesinde çocuğu olan annelere uygulanan bu görüşme formu 15 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu ek 1’de verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde ise amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak ilişkilere veya temalara ulaşmaktır. İçerik analizinde yapılan işlem temelde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırma sürecinde toplanan veriler okul öncesinde çocuğu olan annelere (n=20) sorulduktan sonra sınıflandırılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bilgisayar ortamında metinler oluşturulduktan sonra ses kaydı tekrar dinlenerek ilk oluşturulan metinle karşılaştırılmış farklılıklar görüldüğü için üçüncü kez dinlenerek metinlere son hali verilmiştir. Sorulan soruların cevapları 74 sayfalık ham verilik bir metin ortaya çıkarmıştır. Bunu müteakip metinler değerlendirilip kodlanmıştır. Bu kodlar ilgili alan yazın ve araştırma soruları sonucunda elde edilen veriler göz önünde bulundurularak oluşturulmuş ve alan uzmanı iki eğitimciyle birlikte okul öncesi alanında lisansüstü eğitim gören bir annenin görüşü alınarak son hali verilmiştir. Tablolarda kodlanmış olan anahtar kelimelerin karşılıklarına annelerin açık ifadeleri yerleştirilmiştir. Araştırmaya katılan annelere A1, A2 şeklinde kodlar verilmiştir.

Çalışmanın geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanması için araştırma bulguları sunulurken görüşmelerden elde edilen bilgiler herhangi bir yoruma yer verilmeden sunulmuş ve oluşturulan temalar açıklanırken doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde okul öncesinde çocuğu olan annelere sorulan soruların cevapları içerik analizi yapılarak tablolar oluşturulmuş ve sunulmuştur.

Tablo 2

Karakter / Değer Eğitiminin Ne Olduğuna İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Olumlu davranış kazandırma	<ul style="list-style-type: none">• A2 - Çocuğa erdemli davranışların kazandırılması.• A6 - Hayatını ve karakterini inşa ettirmek.• A7 - Çocuklarımıza iyi ve güzel davranışları kazandırmak.• A8 - Çocukların güzel ahlak kazanması ile yapılan sistemli çalışmadır.• A10 - Çocuğa düzel, doğru davranışları kazandırmak.• A16 - İleriki yaşlarda iyi karakterli çocuklar yetiştirilmesini sağlamak.• A18 - Çocuğumun ileri yaşlarında nasıl davranması gerektiğini sağlayabilecek yolların öğretilmesi yetiştirilmesini anladım.• A20 - Okul öncesinde sevgi, saygı, hoşgörü vs. çocuklarımıza en iyi şekilde aşılmasıdır.
Millî ve manevi değerlerin kazandırılması	<ul style="list-style-type: none">• A1 - Çocuklarımıza iyi insan olmayı öğretmek.• A3 - Çocukların maddi değerlerin yanı sıra empati, sosyal, düşünsel ve manevi kültürel değerlerimizle yetiştirilmesi için verilen eğitim.• A9 - Toplumsal, ahlaki ve kültürel değerlerin aktarımı ile ilgili eğitim.• A11 - Bizim için önemli bir takım değerleri çocuklarımıza öğretmek.• A12 - Çocuklarımıza milli ve manevi değerleri aşlamak gelenek ve göreneklerimizi öğretmek aklıma geldi.• A15 - Ahlaki ve manevi değerlerin çocuğa öğretilmesi.• A19 - Her dünya vatandaşının sahip olması gereken çağa ayak uydurup özünü bozmayan bireyler yetiştirmektir.
Dini ve ahlaki değerlerin kazandırılması	<ul style="list-style-type: none">• A4 - Dini ve ahlaki gibi sosyal ilişkilerin düzeltilmesini anlıyorum.• A9 - Toplumsal, ahlaki ve kültürel değerlerin aktarımı ile ilgili eğitim.• A13 - Dini eğitim ve güzel ahlak.• A14 - Güzel ahlak, dini eğitim vermek.• A15 - Ahlaki ve manevi değerlerin çocuğa öğretilmesi.• A17 - İslam ahlakı ile ahlak kazanma, dini bilgileri öğrenmesidir.
Kendine değer vermek	<ul style="list-style-type: none">• A5 - Çocukların kendilerini değerli görmelerini sağlamak.

Değer ve karakter eğitiminin tanımı annelerin verdiği cevaplara göre dört farklı kategori altında toplanmıştır. Bunlar; “olumlu davranış kazandırma”, “millî ve manevî değerlerin verilmesi” (kültürel değerler), “dini ve ahlaki değerlerin kazandırılması” ve “kendine değer vermek” şeklindedir.

Anneler en çok (n=8) değerler eğitimini “olumlu davranış kazandırma” şeklinde tanımlamışlardır. A2, değerler eğitimini “çocuğa erdemli davranışları kazandırmak ”olarak yorumlamıştır. A6, “hayatını inşa etmek” olarak ifade etmiştir. A7, “çocuklarımıza iyi ve güzel davranışları kazandırmak” olarak tanımlamış, A8, “çocukların güzel ahlak kazanması ile yapılan sistemli çalışmadır” demiştir. A10, “çocuğa güzel, doğru davranışları kazandırmak” şeklinde tanımlamıştır. A16, “ileriki yaşlarda iyi karakterli çocuklar yetiştirilmesini sağlamak” diye ifade ederken A18, “Çocuğumun ileri yaşlarında nasıl davranması gerektiğini sağlayabilecek yolların öğretilmesi ve yetiştirilmesini anladım.” demiştir. Son olarak A20 ise “okul öncesinde sevgi, saygı, hoşgörü vs. çocuklarımıza en iyi şekilde aşılmasıdır” şeklinde tanımlamıştır.

Annelerin değer ve karakter eğitiminden ne anladıklarına ilişkin ele aldıkları diğer bir kategori (n=7) “millî, manevî ve kültürel değerlerin verilmesi” şeklindedir. A1’e göre değer “çocuklarımıza iyi insan olmayı öğretmektir”. A3, “Çocukların maddî değerlerin yanı sıra empati, sosyal, düşünsel ve manevî kültürel değerlerimizle yetiştirilmesi için verilen eğitim” olarak yorumlamıştır. A9, “toplumsal, ahlaki ve kültürel değerlerin aktarımı ile ilgili bir eğitim”, A11 “bizim için önemli bir takım değerleri çocuklarımıza öğretmek” A12, “çocuklarımıza millî ve manevî değerleri aşlamak, gelenek ve göreneklerimizimizi öğretmek aklıma geldi” demiştir. A15, “ahlaki ve manevî değerlerin çocuğa öğretilmesi” olarak tanımlamıştır. A19 ise “Her dünya vatandaşının sahip olması gereken çağa ayak uydurup özünü bozmayan bireyler yetiştirmektir.” ifadesini kullanmıştır.

Bazı anneler (n=6) değer ve karakter eğitimini “dini eğitim ve ahlaki değerlerin kazandırılması” olarak tanımlamıştır. Bu konuda A4, değer eğitimini “çocukların dini, ahlaki gibi sosyal ilişkilerinin düzeltilmesini anlıyorum” şeklinde yorumlamıştır. A13 “dini eğitim-güzel ahlak.” demiştir. A14 “güzel ahlak, dini eğitim vermek” olarak düşüncesini ifade ederken diğer bir anne A17 ise “İslam ahlakı ile ahlak kazanma, dini bilgileri öğrenmesidir” şeklinde cevap vermiştir.

Son olarak karakter ve değer eğitiminden “kendine değer vermek” tanımını A5 “Çocukların kendilerini değerli görmelerini sağlamaktır.” demiştir

Tablo 3

Değerler Eğitimi Önemli Görmeye İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Doğru davranışa sahip olmak için	<ul style="list-style-type: none">• A2 - Çocuğuma doğru davranışları edinmeye yardımcı olduğu için• A9 - Çocuğumun kişisel ve sosyal gelişimi ve özgüveni için önemlidir.• A4 - Çocuklara güzel ve doğru olan davranışları kazandırdığı için• A6 - Davranış değişikliği olmasından dolayı önemlidir.• A7 - Çocuklarımıza olumlu davranışları kazanmasına yardımcı oluyor.• A14 - Güzel ve doğru davranışı öğrendiği için• A15 - Ahlakını ve davranışlarını güzelleştiriyor.• A16 - İyi ve güzel davranış değişikliğine neden oluyor.• A18 - Önemlidir, çünkü nasıl davranması gerektiğini öğretiyor.• A19 - Çocuklara güzel davranış kazandırdığı için önemli.
İyi insan olmak için	<ul style="list-style-type: none">• A1 - Çocuğun iyi bir insan olması, içinde yaşadığı topluma, milletine faydalı bir birey olması için değerlerin kazandırılması gerekir ki çocuk büyüdüğünde işini iyi yapan bir birey olsun.• A3 - Çocuğun kendine, ailesine ve topluma faydalı olarak yetişmesi için• A7 - Çünkü böylece iyi insan yetiştirmiş oluyoruz.• A10 - Çocuğumun daha iyi bir insan olabilmesi için önemlidir.• A11 - Çünkü insan olabilmenin en temel noktası değerlerimizdir. Birçok çalışma ve doğru bir yönlendirme ile çocuklarımızı iyi bir mesleğe ulaştırabiliriz. Fakat iyi bir insan olmak değerlerimizi öğrenmekten geçmektedir. “Ağaç yaş iken eğilir.” atasözünden yola çıkacak olursak küçük yaşlarda verilen değerler eğitimi ilerleyen yaşlarda bireye iyi bir insan olma yolunda büyük katkı sağlayacaktır.
Dini bilgiler ve kültür edinimi için	<ul style="list-style-type: none">• A12 - Değerlerimiz bizim kültürümüzü yansıtıyor bu açıdan önemli.• A13 - Değerler eğitimi sayesinde dini değerlerimizi çocuklarımıza verebiliyoruz. Dini değeri öğrenen çocukların toplumda huzuru sağladığını düşünüyorum.• A17 - Önemlidir. Çünkü dini bilgileri ve İslam ahlakını kazandırdığını düşünüyorum.
Değerleri fark etmek için	<ul style="list-style-type: none">• A5 - Çocukların kendi değerlerinin farkına varmaları• A20 - Evet önemlidir. Değer dediğimiz kavramda çocuğun öz gelişimi için önemli olan etkenlerin en önemlileri var. Sevgi, saygı, yardımlaşma okul öncesinde çocuğa yansıtılır.
Toplumun huzuru için	<ul style="list-style-type: none">• A7 - Toplumun huzuru için de çok önemlidir.• A8 - Kesinlikle önemlidir. Çocukların ve toplumun huzurunu sağladığını düşünüyorum.

Anneler sorulan “Değerler eğitimini önemli görüyor musunuz?” sorusuna ilişkin bütün katılımcılar (n=20) “önemli” görüşünde birleşmişlerdir. Önemli görmelerinin sebepleri ise beş farklı kategori altında toplanmıştır. Bunlar; doğru davranışı kazandırmak için, iyi insan olmak için, dini bilgiler ve kültür edinimi için, değerleri fark etmesini sağlamak için ve toplumun huzuru için şeklinde gruplandırılmıştır.

“Doğru davranış kazandırmak” (n=10) anne tarafından önemli görülmüştür. Bunlardan; A2, “Çocuğuma fayda sağlayacak doğru davranışları sağlamaya yardımcı olduğu için” ifadesini kullanırken A9, “Çocuğumun kişisel ve sosyal gelişimi ve özgüveni için değerler eğitimi önemlidir.” demiştir. A4, “çocuklara güzel ve doğru olan davranışları kazandırdığı için önemli” olduğunu söylemiştir. A6, “Davranış değişikliği yapmasından dolayı önemli olduğunu düşünüyorum.” şeklinde cevap vermiştir. A14, “Güzel ve doğru davranışı öğrendiği için önemlidir.” demiştir. A7, “Önemlidir, çünkü çocuklarımıza olumlu davranışları kazandırmasına yardımcı oluyor. Böylece iyi insan yetiştirmiş oluyoruz” şeklinde bir ifade kullanmıştır. A15, “Ahlakını ve davranışlarını güzelleştiriyor.” şeklinde yorumlarken A16, “İyi ve güzel davranış değişikliğine neden oluyor.” demiştir. Annelerden A18 “Önemlidir, çünkü çocuğumun büyüdüğü zaman nasıl davranması gerektiğini öğretiyor.” derken A19 “Çocuklara güzel davranış kazandırdığı için önemlidir.” diyerek cevap vermiştir.

Annelerden bazıları (n=5) değerler eğitimini “iyi insan olmak” açısından önemli görmüştür. A1, “Çocuğun iyi bir insan olması, içinde yaşadığı topluma, milletine faydalı bir birey olması için değerlerin kazandırılması gerekir ki çocuk büyüdüğünde işini iyi yapan bir birey olsun.” derken A7, “Önemlidir, çünkü çocuklarımıza olumlu davranışları kazandırmasına yardımcı oluyor. Böylece iyi insan yetiştirmiş oluyoruz.” demiştir. A10 “Çocuğumun ileriki hayatında daha iyi bir insan olabilmesi için önemlidir.” ifadesini kullanırken A11 “Değerler eğitimi neden önemlidir? Çünkü insan olabilmenin en temel noktası değerlerimizdir. Birçok çalışma ve doğru bir yönlendirme ile çocuklarımızı iyi bir mesleğe ulaştırabiliriz. Fakat iyi bir insan olmak değerlerimizi öğrenmekten geçmektedir. “Ağaç yaş iken eğilir.” atasözünden yola çıkacak olursak küçük yaşlarda verilen değerler eğitimi ilerleyen yaşında bireye iyi bir insan olma yolunda büyük katkı sağlayacaktır.” yorumunu yapmıştır.

Diğer bir kategori olan “dini bilgiler ve kültürel edininim” (n=3) anne tarafından önemli görülmüştür. A12, “Değerlerimiz bizim kültürümüzü yansıtıyor bu açıdan önemlidir” demiştir. A13, “Değerler eğitimi sayesinde dini değerlerimizi çocuklarımıza verebiliyoruz. Dini değeri öğrenen çocukların toplumda huzuru sağladığını düşünüyorum” ifadesini kullanmıştır. A17, “Önemlidir çünkü dini bilgileri ve İslam ahlakını kazandırdığını düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

“Değerleri fark etmek” temasına alınabilecek iki anne görüşü vardır. Bunlardan A5, “Çocukların kendi değerlerinin farkına varmalarını sağladığı için önemli.” derken A20, “Evet önemlidir, değer dediğimiz kavramda çocuğun öz gelişimi için önemli olan etkenlerin en önemlileri var. Sevgi, saygı, yardımlaşma okul öncesinde çocuğa yansıtılır.” Şeklinde görüş belirtmiştir.

Değerlerin önemli olduğunu “toplumun huzurunu sağlamak” olarak düşünen anne sayısı da ikidir. A8 “Kesinlikle önemli görüyorum. Çocukların ve toplumun huzurunu sağladığını düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır. A7, “Önemlidir. Çünkü çocuklarımıza olumlu davranışları kazandırmasına yardımcı oluyor. Böylece iyi insan yetiştirmiş oluyoruz ve toplum huzuru içinde bu çok önemlidir.” demiştir.

Tablo 4

Değer Edindirmek İçin Eğitim Alıp Almamaya İlişkin Bulgular

Alan / Almayan	İsteyen / İstemeyen	Kastedile Önemli olduğu için	İfade edilen
Hayır	Evet	Önemli olduğu için	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Eğitim almak isterim çünkü çocuğuma davranış kazandırmada yardımcı olacağımı düşünüyorum. • A3 - Almak isterim. Çocuğuma güzel davranış kazandırmak için • A8 - Evet isterim çocuğum için faydalı olduğunu düşünüyorum. • A10 - Çocuğumu daha güzel ve faydalı yetiştirmek için isterim. • A11 - İsterim çocuğuma faydalı olacağımı düşünüyorum. • A16 - Çocuğumun doğru bir şekilde yetişmesini istediğim için. • A17 - Çocuğuma faydalı olmak için almak isterim. • A19 - Çocuğuma fayda sağlayacağımı düşündüğüm için isterim. •

Tablo 4'ün devamı

Hayır	Hayır	Eğitim istemeyen	<ul style="list-style-type: none"> • A2 - Eğitim almadım, almak istemiyorum. • A5 - Hayır almadım, istemem.
Hayır	Hayır	Kendini yeterli gördüğü için	<ul style="list-style-type: none"> • A12 - Eğitim almadım ve almak istemem çünkü bu değerleri çocuğuma verebileceğimi düşünüyorum. • A20 - Hayır eğitim almadım. Almak istemem çünkü bu konuda kendimi yeterli görüyorum
Hayır	Evet	Kendini yetersiz gördüğü için	<ul style="list-style-type: none"> • A4- Almak isterim. Sonuçta kendimi bu konuda yeterli görmüyorum. • A7 - Almak isterim. Çocuğuma doğru davranışların nasıl öğretileceği ile ilgili yöntemleri öğrenmek için. • A13 - Eksiklerimin olduğunu düşündüğüm için almak isterim • A15 - Hayır almadım ama almak isterim çünkü bazen eksik kaldığım şeyler olduğunu düşündüğüm için. • A18 - Değerleri daha detaylı öğrenmek için almak isterim.
Evet	Evet	Faydalı olduğu için	<ul style="list-style-type: none"> • A6 - Evet aldım. Yararlı olduğu için. • A9 - Evet aldım, bu eğitimin çocuk için oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum. • A14 - Evet aldım. Kendi davranışlarımı düzeltip çocuklarıma örnek olacağımı düşünüyorum.

Annelere göre “çocuğunuza değer edindirmek için eğitim (kurs, konferans vs.) aldınız mı sorusuna üç anne (n=3) “aldım” cevabını verirken diğerleri (n=17) “almadım” cevabını vermiştir. Sebeplerle ilgili beş farklı kategori oluşturulmuştur.

Bunlardan “Önemli olduğu için” eğitim almak isterim diyenler (n=8) çoğunluktadır. A1 “Eğitim almak isterim çünkü çocuğuma davranış kazandırmada yardımcı olacağımı düşünüyorum.” demiştir. A3, “Almak isterim. Çocuğuma güzel davranış kazandırmak için.” derken A8, “Evet isterim, çocuğum için faydalı olduğunu düşünüyorum.” ifadelerini kullanmıştır. A10, “Evet eğitim almak isterim çocuğumu daha güzel ve faydalı yetiştirmek için” şeklinde cevap vermiştir. A11, “Eğitim almadım, almak isterim çocuğuma faydalı olacağımı düşünüyorum.” cevabını vermiştir. A16, “Hayır almadım ama çocuğumun geleceğinin iyi ve doğru bir şekilde yetişmesini istediğim için almak isterim.” ifadesini kullanmıştır. A17 “Çocuğuma faydalı olmak için almak isterim tabi.” derken A19 “Çocuğuma fayda sağlayacağını düşündüğüm için almak isterim.” demiştir.

Annelerden bazıları (n=5) “kendini yetersiz gördüğü için” eğitim almak istemektedir. A4, “Almak isterim. Sonuçta kendimi bu konuda yeterli görmüyorum.” demiştir. A7, “Almak isterim. Çocuğuma doğru davranışların nasıl öğretileceği ile ilgili yöntemleri öğrenmek için” ifadesini kullanmıştır. A13, “Eksiklerimin olduğunu düşündüğüm için almak isterim.” derken A15, “Hayır almadım ama almak isterim çünkü bazen eksik kaldığım şeyler olduğunu düşündüğüm için” cevabını vermiştir. A18 ise “Değerleri daha detaylı öğrenmek için almak isterim.” demiştir.

Eğitim alan anneler (n=3) alma sebebini “faydalı olduğunu için” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu kategoride A6, “Evet aldım. Yararlı olduğu için” demiştir. A9 – “Evet aldım, bu eğitimin çocuk için oldukça faydalı olduğunu düşünüyorum” ifadesini kullanmıştır. A14, “Evet aldım. Kendi davranışlarımı düzeltip çocuklarıma örnek olacağını düşünüyorum” cevabını vermiştir.

Değer edindirmek için eğitim almak istemeyen annelerin sayısı ikidir. Bunun sebebi olarak da “kendini yeterli gördüğü için” eğitim almak istemedikleri anlaşılmaktadır. A12, “Eğitim almadım ve almak istemem çünkü bu değerleri çocuğuma verebileceğimi düşünüyorum” demiştir. A20, “Hayır eğitim almadım. Almak istemem çünkü bu konuda kendimi yeterli görüyorum” şeklinde cevap vermiştir.

Annelerden ikisi de eğitim almak istemediklerini ifade etmiş ancak buna bir sebep göstermemişlerdir. Bunlardan A2, “Eğitim almadım, almak istemiyorum” derken A5, “Hayır almadım, istemem” demiştir.

Tablo 5

Değer Edindirmek İçin Annenin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Evet / Hayır	İfade edilen	İfade eden
	Çok	A2, A3, A5, A7, A8, A11, A14, A15
Evet	Çok fazla	A1, A6, A9, A12, A13, A20
	Biraz	A4, A10, A16, A18, A19
	Az	A17

Annelerin ilgili soruya verdiği cevapların tamamı “evet” şeklindedir. Bu cevaplar incelendiğinde bunlar, evet/çok, evet/çok fazla, evet/ biraz ve evet/az şeklindedir. Annelerin yarıya yakını (n=8) “Çocuğunuza değer edindirmek için

yeterli çaba gösterdiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna “evet çok” yanıtını vermiştir. Annelerden altı tanesi (n=6) bu soruya “evet çok fazla” diyerek cevap vermişlerdir. Değer edindirmede “evet biraz” çaba gösteriyorum diyenlerin sayısı beş (n=5) iken tek bir tane anne (n=1) “Evet, çaba gösteriyorum ama az.” yanıtını vermiştir.

Tablo 6

Okul Öncesinde Çocuklara Hangi Değer veya Değerlerin Mutlaka Kazandırılması Gerektiğine İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade eden
Dürüstlük	A1, A2, A4, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A13, A14, A15
Sevgi	A1, A5, A3, A6, A7, A10, A12, A15, A16, A18, A20
Saygı	A1, A5, A10, A15, A13, A16, A17, A18, A19, A20
Paylaşmak	A1, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A11
Sorumluluk	A7, A9, A10, A15
Temizlik	A2, A9, A15, A19
Adalet	A13, A15, A20
Dini eğitim	A4, A7, A18
Merhamet	A12, A6, A19
Hoşgörü	A1, A5, A10
Güzel ahlak	A14, A17
Sabır	A14, A19
Yardıms severlik	A1, A11
Nezaket	A19

Annelere yöneltilen “Size göre okul öncesinde çocuklara hangi değer veya değerler *mutlaka* kazandırılmalıdır?” sorusunun cevabı olarak “on dört farklı değer” verilmiştir. Bunlar; dürüstlük, sevgi, paylaşmak, saygı, sorumluluk, temizlik, dini eğitim, hoşgörü, merhamet, adalet, yardıms severlik, güzel ahlak, sabır ve nezakettir.

Annelerin *mutlaka* kazandırılması gerektiğini düşündüğü değerlerin başında “dürüstlük” gelmektedir. Annelerin yarısından çoğu (n=12) bu değer kazandırılması gerektiği görüşündedir. Bunlar A1, A2, A4, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A13, A14, A15 kodlu annelerdir. “Sevgi” değerinin *mutlaka* kazandırılması gerektiğini söyleyen anne sayısı (n=11) ikinci sıradadır. Bu anneler, A1, A5, A10, A15, A13, A16, A17, A18, A19, A20’dir. “Saygı” değeri annelerin yarısı (n=10) tarafından *mutlaka* kazandırılması gerekli görülen değer olarak görülmüştür. A1, A5, A10, A15, A13, A16, A17, A18, A19, A20 kodlu anneler bu değeri söyleyen annelerdir.

“Paylaşmak” değeri tarafından mutlaka kazandırılması gereken değerler arasında dördüncü (n=9) sıradadır. A1, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A11 kodlu anneler bu görüştedir. “Sorumluluk” (A7, A9, A10, A15) ve “temizlik” (A2, A9, A15, A19) değerleri dörder anne (n=4) tarafından mutlak kazandırılması gereken değerlerden kabul edilmiştir. “Adalet” (A13, A15, A20), “dini eğitim” (A4, A7, A18), “merhamet” (A12, A6, A19) ve “hoşgörü” (A1, A5, A10) üçer anne (n=3) tarafından mutlak kazandırılmalı denmiştir. “Güzel ahlak” (A14, A17), “sabır” (A14, A19) ve “yardımseverlik” (A1, A11) değerleri ikişer anne (n=2) tarafından dile getirilmiştir. Son olarak “nezaket” değeri ise bir anne (A19) tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 7

Çocuğa Hangi Değer veya Değerlerin Kazandırılmasında Zorlanıldığına İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Sorumluluk	<ul style="list-style-type: none"> • A2 - Sorumluluk. Çocuğuma sorumluluk kazandırmaya çalışırken kimi zaman kendimle ilgili, kimi zaman çevremdekilerle ilgili davranış tutarsızlığından kaynaklı olarak sorumluluklarını yapmadığını düşünüyorum. • A3 – Sorumluluk, benden kaynaklı olabilir yani ben önceden yeterli açıklama yapmamış olabilirim. • A4 - Sorumluluk. Bence çok söylemek ve kızmak yapması gereken davranışı yapmamasına neden oluyor. • A7 - Sorumluluk kazandırmada zorlanıyorum. Çok konuşmak ve baskı yapmak ters tepki yapıyor, yapacağı varsa da yapmıyor. İnatlaşıyor. • A12 - Sorumluluk. Yaşının küçük olduğu dönemlerde görev ve sorumluluk vermemek ileriki yıllarda bu değerini gelişmesine engel oluyor. Çocuğun yapması gerekenleri yapmak da bunda etkili diye düşünüyorum. • A13 - Sorumluluk. • A14 - Sorumluluk, empati ve sabır. • A15 - Paylaşmak ve sorumluluk almak. Çok rahat yetiştirmek olabilir bence her şeyini hoş görüyorum. • A16 - Sorumluluk. • A17 - Sorumluluk ve temizlik. • A20 - Sorumluluk. Bunun sebebi olarak baskı yapmak diye düşünüyorum.
Paylaşmak	<ul style="list-style-type: none"> • A4 - Paylaşmak ve sorumluluk. Bence çok söylemek ve kızmak yapması gereken davranışı yapmamasına neden oluyor. • A6 - Paylaşımcı ruhu kazandırmada zorlanıyorum. • A8 - Yaşının biraz küçük olmasından dolayı paylaşma konusunda zorlanıyorum • A9 - Çevrenin etkisinden dolayı paylaşmak konusunda zorlanıyorum.

Tablo 7'nin devamı

Temizlik	<ul style="list-style-type: none"> • A7 - Temizlik ve sorumluluk alışkanlıklarını kazandırmada zorlanıyorum. Çok konuşmak ve baskı yapmak ters tepki yapıyor, yapacağı varsa da yapmıyor. İnatlaşıyor. Ayrıca onların yapacakları şeylere fırsat vermediğimizde de görev ve sorumluluklarını yapmıyorlar. • A17 - Temizlik ve sorumluluk.
Empati	<ul style="list-style-type: none"> • A5 - Empati • A14 - Empati, sabır ve sorumluluk
Yardımsverlik	<ul style="list-style-type: none"> • A11 - Yardımsverlik. Bunun kardeş kıskançlığından kaynaklandığını düşünüyorum.
Dini değerler	<ul style="list-style-type: none"> • A18 - Dini değerleri vermekte zorlanıyorum. Bence aşırı söylemek ve öğrenmesi için baskı yapmak.
Sabırlı olmak	<ul style="list-style-type: none"> • A14 - Empati, sabır ve sorumluluk.
Hoşgörü	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Hoşgörü ve paylaşmak. Bunun nedeni olarak anne babanın farklı tutumu olabilir. Baba aşırı özgür bırakıyor. Ben kuralcıyım.
İsraf etmemek	<ul style="list-style-type: none"> • A3 - İsraf etmemek, sorumluluk benden kaynaklı olabilir yani ben önceden yeterli açıklama yapmamış olabilirim.
Hiç biri	<ul style="list-style-type: none"> • A19 - Zorlandığım bir değer yok.
Çoğu	<ul style="list-style-type: none"> • A10 - Değerlerin çoğunu vermekte zorlanıyorum. Bunun nedenini yaşının küçük (3,5) olmasına bağlıyorum.

Değer edindirmede “Çocuğunuza hangi değeri veya değerleri kazandırmada zorlanıyorsunuz?” sorusu yedi kategoride toplamışlardır.

Annelerin yarısından çoğu (n=11) “sorumluluk” değerini edindirmede zorlandıklarını ifade etmiştir. A2, A12, A13, A16, A20 tek başına “sorumluluk” değerini edindirmede zorlandıklarını ifade ederken A3 buna ilaveten “israf etmemeyi”, A4 ve A15 “paylaşmayı”, A7 ve A17 “temizliği” de edindirmede zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Görüşüne başvurulmuş annelerin dörtte biri (n=5) “paylaşmak” değerini edindirmede zorlandığını ifade etmiştir. İlgili soruya A6, “Paylaşımçı ruhu kazandırmada zorlanıyorum.” demiştir. A8, “Yaşının biraz küçük olmasından dolayı paylaşma konusunda zorlanıyorum.” derken A9 “paylaşmak konusunda zorlanıyorum.” cevabını vermiştir. A1 ise “hoşgörüde ve zaman zaman paylaşma”da zorlandığını ifade etmiştir.

İkişer anne “empati” (A5 ve A14) ve “temizlik” (A7 ve A17) değerlerini edindirmede zorlandıklarını dile getirilmiştir.

Birer annenin zorlandığı değerler, “dini değerler” (A18), “yardımsverlik” (A11), “sabırlı olmak” (A14), “hoşgörü” (A1) ve “israf etmemek” (A3) şeklindedir. Bir anne (A19) “Zorlandığım bir değer yok.” ifadesini kullanmıştır. Annelerden biri (A10) ise “Değerlerin çoğunu vermekte zorlanıyorum.” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 8

Çocukta Hangi Değerlerin Geliştiğine İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade eden
Paylaşmak	A5, A7, A8, A10, A11, A12, A13, A14
Sevgi	A5, A1, A6, A10, A12, A13, A16, A20
Yardımselik.	A1, A4, A6, A7, A8
Dürüslük	A1, A4, A7, A9, A11
Merhamet	A9 A12 A13 A20
Saygı	A16, A18, A20
Hoşgörü	A18, A20
Empati	A2, A3
Arkadaşlık	A15
Dini değerler	A17
Çoğu (genel ifade)	A19

“Çocuğunuzda hangi değerlerin geliştiğini gözlemlediniz?” sorusuna anneler; “paylaşmak, sevgi, yardımselik, dürüslük merhamet, saygı, hoşgörü, empati, arkadaşlık, dini değerler ve çoğunu gözlemliyorum” diye cevap vermişlerdir.

“Paylaşmak” ve “sevgi” değeri en çok (n=8) gözlemlenen değerler olmuştur. A5, A7, A8, A10, A11, A12, A13 ve A14 kodlu anneler paylaşmayı; A5, A1, A6, A10, A12, A13, A16, A20 kodlu anneler de “sevgi” değerini ifade eden gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Kendileriyle görüşülen annelerin dörtte biri (n=5) “yardımselik” (A1, A4, A6, A7, A8) ve “dürüslük” (A1, A4, A7, A9, A11) değerlerinin geliştiğini gözlemlemiştir. “Merhamet” değerinin geliştiğini gözlemleyen anne sayısı dördür. Bunlar, A9 A12 A13 A20 kodlu annelerdir. “Saygı” değerinin geliştiğini üç anne (A16, A18, A20) gözlemlemiştir. İkişer anne tarafından gözlemlenen değerler “hoşgörü” (A18, A20) ve “empati” (A2, A3) şeklindedir. Birer anne tarafından gözlemlenen değerler ise “arkadaşlık” (A15) ve “dini değerler” (A17) olmuştur. Yine bir anne “Çoğunu gözlemliyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 9

Değerleri Kazandırırken Nasıl Bir Yol İzlendiğine İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Rol model olma	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Örnek olmaya çalışıyorum. • A2 - Kendi davranışlarıma dikkat ediyorum. • A3 - Örnek olmaya çalışıyorum. • A5 - Model olmaya çalışıyorum. • A6 - Öncelikle kendi hayatıma düzen vermeye çalışıyorum. • A7 - Kendi davranışlarıma dikkat etmeye çalışıyorum. • A8 - Konuşmaktan çok model olmaya çalışıyorum. • A9 - Evvela öğreteceğim değeri kendim bizzat uygulamaya çalışıyorum. • A11 - Söyleyerek ve davranışlarımla örnek olarak. • A12 - Rol model yöntemi ile değerleri öğretmeye çalışıyorum. • A13 - Kendim model olmaya çalışıyorum. • A14 - Model olarak. • A15 - Kendi davranışlarımla ona örnek olmaya çalışıyorum.
Düz anlatım	<ul style="list-style-type: none"> • A4 - Çocuğuma anlatarak çalışıyorum. Örnek göstererek açıklıyor • A7 - Öncelikle konuşuyorum. • A10 - Değerler eğitimi ile konuşuyorum. • A11 - Söyleyerek. • A12 - Konuşarak değerleri öğretmeye çalışıyorum. • A13 - Açıklama yapıyorum. • A14 - Konuşarak ve model olarak. • A15 - Karşılıklı konuşuyorum. • A16 - Konuşuyorum. • A17 - Konuşuyorum. • A20 - Konuşarak anlatmaya çalışıyorum ve çevreden gördüğüm olumlu olumsuz şeyleri söylüyorum.
Kitap okuma	<ul style="list-style-type: none"> • A4 - İyi kitaplar seçmeye dikkat ediyorum. • A10 - Değerler eğitimi ile ilgili kitap okuyorum. • A17 - Kitap okuyorum.
Çizgi film izleme	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Çizgi film izletirken seçici davranıyorum. • A16 - Çizgi filmlerde seçici davranıyorum.
Ödüllendirme	<ul style="list-style-type: none"> • A7 - Güzel davranışlarında ödüllendiriyorum.
Geleneksel yolla	<ul style="list-style-type: none"> • A18 - Ailemden gördüklerimi çocuklarıma uygulamaya çalışıyorum.
Medya, internet yoluyla	<ul style="list-style-type: none"> • A19 - Değerler eğitimi ile ilgili internetten araştırma yapıyorum ve bunları uyguluyorum.

Annelere “Çocuğunuza değerleri kazandırırken nasıl bir yol izliyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar yedi farklı kategori altında toplanmaktadır. Bunlar, “rol

model olma”, “düz anlatım”, “kitap okuma”, “çizgi film izleme”, “ödüllendirme” “geleneksel yolla” ve “medya, internet yoluyla” şeklindedir.

Annelerden çoğunluğu (n=13) çocuklarına değer edindirmede “rol model” olduklarını ifade etmişlerdir. Annelerin görüşleri şu şekildedir:

A1 “Örnek olmaya çalışıyorum.”, A2 “Kendi davranışlarıma dikkat ediyorum.”, A3 “Örnek olmaya çalışıyorum.”, A5 “Model olmaya çalışıyorum.”, A6 “Öncelikle kendi hayatıma düzen vermeye çalışıyorum.”, A7 “Kendi davranışlarıma dikkat etmeye çalışıyorum.”, A8 “Konuşmaktan çok model olmaya çalışıyorum.”, A9 “Evvela öğreteceğim değeri kendim bizzat uygulamaya çalışıyorum.”, A11 “Söyleyerek ve davranışlarımla örnek olarak.” A12 “Rol model yöntemi ile değerleri öğretmeye çalışıyorum.”, A13 “Kendim model olmaya çalışıyorum.”, A14 “Model olarak.” ve A15 “Kendi davranışlarımla ona örnek olmaya çalışıyorum.”

Yine annelerin yarısından fazlası (n=11) “düz anlatım” adıyla belirlenen yöntemi kullandığını ifade etmiştir. A4, “Çocuğuma anlatarak çalışıyorum.” demiştir. A7, “Öncelikle konuşuyorum” demiş, A10 ise “Değerler eğitimi ile konuşuyorum” cevabını vermiştir. A11 “Söyleyerek” derken A12 “Konuşarak değerleri öğretmeye çalışıyorum.” ifadesini kullanmıştır. A13 “Açıklama yapıyorum.” demiştir. A14 “Konuşarak ve model olarak” demiş, A15 “Karşılıklı konuşuyorum.” cevabını vermiştir. A16 ve A17 “Konuşuyorum.” diye karşılık vermişlerdir. A20 ise “Konuşarak anlatmaya çalışıyorum ve çevreden gördüğüm olumlu olumsuz şeyleri söylüyorum.” ifadesini kullanmıştır.

“Kitap okuma” üç anne tarafından söylenmiştir. Bu annelerin görüşleri şu şekildedir: A4 “İyi kitaplar seçmeye dikkat ediyorum.” A10 “Değerler eğitimi ile ilgili kitap okuyorum.” A17 “Kitap okuyorum.”

İki anne “çizgi film izleme” konusunu dile getirmiştir. Bu annelerin görüşleri şu şekildedir: A1 “Çizgi film izletirken seçici davranıyorum.” derken A16 “Çizgi filmlerde seçici davranıyorum.” diye cevap vermiştir.

Birer anne tarafından söylenen yöntemler; “ödüllendirme” (A7), “geleneksel yolla öğretme” (A18) ve “medya internet yoluyla öğretme” (A19) şeklindedir.

Tablo 10

Değer Edindirmede Anne, Baba veya Aile Büyüklerinden Görülenlerden Yararlanmaya İlişkin Bulgular

Cevap	İfade edilen
Evet	<ul style="list-style-type: none">• A3 - Evet, yararlanıyorum.• A4 - Evet, yararlanıyorum. Yanımda oldukları için müdahale ediyorlar. Olumsuz davranışlarında uyarıyorlar.• A5 - Evet, yararlanıyorum.• A6 - Tecrübelerinden faydalanmayı ve onları dinlemeyi seviyorum.• A7 - Evet faydalanıyorum, özellikle dürüstlük değerini annemden öğrendim. Çocuklarıma da özellikle vermek istiyorum.• A9 - Değer edindirme konusunda aile büyüklerinin önemli olduğunu düşünüyorum ve bu konuda onlardan yararlanıyorum.• A13 - Evet yararlanıyorum. Onların davranışları benim için önemli.• A15 - Evet, yararlanıyorum.• A16 - Evet, yararlanıyorum.• A18 - Evet, yararlanıyorum.• A20 - Büyüklere saygı ve dürüstlük konusunda yararlanıyorum.
Hayır	<ul style="list-style-type: none">• A10 - Aile büyüklerinden yararlandığımı düşünmüyorum.• A12 - Özellikle bu konuda büyüklerle sorun yaşıyorum. Yardım aldığım söylenemez.• A14 - Hayır, yararlanmıyorum.• A1 - Uzakta oldukları için çok fazla faydalanamıyorum.• A2 - Hayır, yararlanmıyorum uzaktalar.
Bazen	<ul style="list-style-type: none">• A8 - Çok nadir.• A11- Bazen yararlanıyorum.• A17 - Biraz yararlanıyorum.• A19 - Ara sıra yararlanıyorum.

Annelere yöneltilen “Çocuğunuza değer edindirmede anne, baba veya aile büyüklerinden gördüklerinizden yararlanıyor musunuz?” sorusuna on bir anne (n=11) “evet”, beş anne (n=5) “hayır” ve dört anne (n=4) ise “bazen” diyerek cevap vermiştir.

“Evet” diyen annelerden A3 “Evet yararlanıyorum” derken A4 “Evet yararlanıyorum. Yanımda oldukları için müdahale ediyorlar. Olumsuz davranışlarını uyarıyorlar.” demiştir. A5 “Evet yararlanıyorum.” diye cevap vermiştir. A6 “Tecrübelerinden faydalanmayı ve onları dinlemeyi seviyorum. demiştir. A7 “Evet faydalanıyorum, özellikle dürüstlük değerini annemden öğrendiğimi söyleyebilirim. Çocuklarıma da bu değeri özellikle vermek istiyorum.”

ifadelerini kullanmıştır. A9 “Değer edindirme konusunda aile büyüklerinin önemli olduğunu düşünüyorum ve bu konuda onlardan yararlanıyorum.” derken A13 “Evet yararlanıyorum. Onların davranışları benim için önemli.” diye belirtmiştir. A15, A16 ve A18 “Evet yararlanıyorum.” ifadesini kullanmışlardır. A20 ise “Büyüklerle saygı ve dürüstlük konusunda anneanneden yararlanıyorum.” demiştir.

Değer edindirmede ailelerinden faydalanmadıklarını söyleyen annelerin (n=5) görüşleri şu şekildedir: A10 “Aile büyüklerinden yararlandığımı düşünmüyorum.” demiştir. A12 “Özellikle bu konuda büyüklerle sorun yaşıyorum. Yardım aldığım söylenemez.” ifadesini kullanmıştır. A14 “Hayır. Yararlanmıyorum.” derken A1 “Uzakta oldukları için çok fazla faydalanamıyorum ama bakıcımızın olumlu yönde faydası var.” demiştir. A2 ise “Hayır yararlanmıyorum uzaktalar.” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 11

Değerleri Kazandırırken Kullanılan Materyallere İlişkin Bulgular

Materyal	İfade eden
Kitaplar	A1, A3, A4, A6, A7, A8, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18, A19, A20
Çizgi filmler	A1, A7, A8, A10, A12, A13, A14, A15, A20
Video, film, cd.	A6, A7, A18, A20
Oyuncaklar	A1, A13, A19
Yok	A2, A5
Dini materyaller	A9
Bitkiler	A7

Annelerle göre “Çocuğunuza değerleri kazandırırken kullandığınız materyaller var mı? Varsa nelerdir?” sorusuna altı farklı kategoride cevap vermişlerdir. İlgili soruya annelerin tamamına yakını (n=17) A1, A3, A4, A6, A7, A8, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18, A19, A20 “kitap” okuyarak değer kazandırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

A1, A7, A8, A10, A12, A13, A14, A15, A20 kodlu dokuz anne (n=9) değer edindirmede çizgi filmlerin önemli olduğunu söyleyerek çizgi film izletmeye dikkat ettiklerini söylemiştir. Annelerden üçü (A6, A7, A18, A20) “video, film ve cd” cevabını vermiştir. Annelerden biri (A9) “Dini materyal kullanarak değer vermeye çalışıyorum.” derken yine bir anne (A7) “bitki yetiştirmek” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 12

Değerleri Edindirmede Anne Dışında Kimlerin / Nelerin Etkili Olduğuna İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Öğretmen	A2, A3, A7, A9, A13, A14, A15, A16, A18
Arkadaşlar	A3, A4, A7, A13, A14, A15, A 17, A19
Aile büyükleri	A1, A8, A20
Çevre	A1, A10, A20
TV, medya, çizgi film	A1, A15
Okul	A2, A20
Akrabalar	A17, A19
Komşu	A15, A19
Kitaplar	A15

Değerleri edindirmede sizin dışınızda kimlerin / nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Sorusuna anneler üç farklı kategoride cevap vermişlerdir. Bunlar önem sırasına göre “öğretmen”, “arkadaşlar”, “aile büyükleri”, “çevre”, “TV, medya, çizgi film”, “okul”, “akrabalar”, “komşu” ve “kitaplar” olmuştur.

Anneler kendilerinin dışında en çok (n=9) “öğretmen”lerin etkili olduğunu düşünmektedir. Böyle düşünen anneler A2, A3, A7, A9, A13, A14, A15, A16, A18 kodlu annelerdir. Değer edindirmede önemli görülen diğer etken “arkadaş” olmuştur.

Görüşmeye katılan sekiz anne (A3, A4, A7, A13, A14, A15, A17, A19) bu düşüncede birleşmiştir. İlgili soruda “aile büyükleri” (A1, A8, A20) ve “çevre” (A1, A10, A20) etkenini söyleyen anneler üçer kişidir.

İkişer anne “TV, medya, çizgi film” (A1 ve A15), “okul” (A2 ve A20), “akrabalar” (A17 ve A19) ve “komşu (A15, A19) cevabını vermiştir. Bir anne ise kitaplar (A15) demiştir.

Tablo 13

Değerleri Edindirmede Eş, Anne ya da Babayla Çatışma Yaşanıp Yaşanmadığına İlişkin Bulgular

Cevap	İfade edilen
Evet	<ul style="list-style-type: none">• A1 - Zaman zaman anne ve baba olarak çatışma yaşıyoruz. Benim çocuğu uyardığım / izin vermediğim durumlarda babası izin verebiliyor.• A2 – Evet. Kültürlerimizin farklı olmasından dolayı yaşanabiliyor. Çocuğa yaklaşımlarımız da farklı olunca çocuğun kafası karışabiliyor.• A4 - Evet yaşıyorum. Özellikle benim verdiğim cezanın tersini yapması sorun yaşamamıza neden oluyor.• A5 - Evet yaşıyorum.• A7 - Evet benden kaynaklı olarak sorun yaşıyoruz. Çocuklara fazla merhametli davranıyorum, eşim bu durumdan rahatsız oluyor.• A10 - Çatışma yaşayabiliyoruz. Özellikle ben bir şeyi paylaşmasını istediğimde babası ne gereği var diyebiliyor.• A12 - Evet yaşayabiliyoruz.• A14 - Evet bazen babası ve babaanesi ile çatışma yaşayabiliyoruz. Benim kurallarımın tersini yapıyorlar.• A15 - Evet, eşim bazı davranışları kazandırırken daha kuralcı davranıyor. Ben biraz daha esnek olmayı tercih ettiğim için sorun yaşayabiliyoruz.• A16 – Evet, çocuğun her istediğine evet demesinden dolayı sorun çıkıyor.• A20 - Evet yaşıyoruz. Ben kural koymak isterken babası bunu istemiyor.
Hayır	<ul style="list-style-type: none">• A3 - Çatışma yaşamıyoruz.• A6 - Hayır, yaşamıyoruz.• A13 - Hayır, yaşamıyoruz.• A17 - Sorun yaşadığımızı sanmıyorum.• A18 - Hayır, yaşamıyoruz.• A19 - Hayır, yaşamıyoruz.

Değerleri edindirmede eşiniz, anne ya da babanızla çatışma yaşıyor musunuz, nasıl? Sorusuna anneler üç farklı kategoride cevap vermişlerdir. Bunlar, “Evet, çatışma yaşıyorum.”, “Hayır, yaşamıyorum.” ve “Bazen yaşıyorum.” şeklindedir.

Annelerin çoğunluğu (n=11) çatışma yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu görüşü paylaşanlardan A1 “Zaman zaman anne ve baba olarak çatışma yaşıyoruz. Benim çocuğu uyardığım / izin vermediğim durumlarda babası izin verebiliyor.” demiştir. A2 “Evet yaşıyoruz. Kültürlerimizin farklı olmasından dolayı benim için önemli olan bir değer onun için önemli olmaya biliyor. Çocuğa yaklaşımlarımızda farklı olunca çocuğun kafası karışabiliyor” şeklinde cevap vermiştir. A4 “Evet yaşıyorum. Özellikle benim verdiğim cezanın tersini yapması sorun yaşamamıza neden oluyor.” ifadesini kullanmıştır. A5 “Evet yaşıyorum.” demiştir. A7 “Evet benden kaynaklı olarak sorun yaşıyoruz. Çocuklara fazla merhametli davranıyorum

eşim bu durumdan rahatsız oluyor.” cevabını vermiştir. A10 “Anne baba içerisinde çatışma yaşayabiliyoruz. Özellikle paylaşma konusunda ben paylaşmasını istediğimde babası ne gereği var diyebiliyor.” diyerek düşüncesini ifade etmiştir. A12 “Evet yaşayabiliyoruz.” derken A15 “Evet eşim bazı davranışları kazandırırken daha kuralcı davranıyor. Ben biraz daha esnek olmayı tercih ettiğim için sorun yaşayabiliyoruz.” demiştir. A16 “Evet yaşıyoruz. Çocuğun her istediğine evet demesi sorun yaşamamıza neden oluyor.” diye söylemiştir. A20 ise “Evet yaşıyoruz. Ben çocuklarımı kurallarla büyütme isterken babası bana karşı geliyor” şeklinde düşüncesini söylemiştir. Annelerden biri (A14) ise “Bazen çatışma yaşıyorum” ifadesini kullanan “Evet bazen babası ve babaannesi ile çatışma yaşayabiliyoruz. Benim kurallarımın tersini yapıyorlar” demiştir.

Değer edindirmede çatışma yaşamayan annelerin sayısı altıdır (n=6). Bunlar A3 “Çatışma yaşamıyoruz.” demiştir. A6, A13, A18 ve A19 “Hayır yaşamıyoruz.” derken A17 “Sorun yaşadığımızı sanmıyorum.” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 14

Değerleri Edindirmede Öğretmen ile İşbirliğine İlişkin Bulgular

Cevap	İfade edilen
Evet	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Evet, öğretmenle konuşarak bazı davranışları kazandırıyorum. • A2 – Evet, çocuğumun okuldaki davranışlarıyla ilgili bilgi talep ediyorum. • A4 - Evet. Konuşuyoruz çocuğun davranışları hakkında. • A5 - Evet. Görüşmeler yaparak bilgi alıyorum. • A6 - Evet. Öğretmeni ile çocuğumun davranışları hakkında konuşuyorum • A7 - Evet. Toplantılarda veya olumsuz bir durum gördüğümde konuşuyorum. • A8 - Evet, çocuğumun davranışları hakkında bilgi alıyorum. • A9 – Evet. Karşılaştığımız sorunları öğretmeni ile işbirliği yapıp fikir alışverişinde bulunarak çözebiliyoruz. • A10 - Öğretmeni ile sürekli konuşuyorum. • A11 - Zaman zaman evde sıkıntı yaşadığım değerle ilgili yardım istiyorum. • A13 - Öğretmeni ile sürekli konuşuyorum. Olumsuz bir durumda sürekli haberleşiyoruz. • A14- Evet, toplantılarda konuşuyorum, iletişim kâğıdı ile haberleşiyoruz. • A15- Evet. Öğretmeni ve psikoloğa çocuğun davranışlarını sorup yapabileceğim veya geliştirilmesi gereken davranışları öğrenip ona göre programlar düzenlemeye çalışıyorum. Çocuğun özgüven, dostluk, paylaşma gibi değerleri iyileştirmek için arkadaşları ile daha çok görüşmesi, oyuncaklarını paylaşması hediyeleşmesi gibi alışkanlıkları kazandırmaya çalışıyoruz. • A17 - Evet. Yanlış olan bir davranışını öğretmeni ile paylaşıyorum. • A20 - Evet. Sürekli çocuğumun hakkında konuşuyorum ve olumsuz davranışlarını söylemesini istiyorum.
Hayır	<ul style="list-style-type: none"> • A3 - Hayır, pek sayılmaz. • A12 - Hayır, yapmıyoruz. • A16 - Hayır, yapmıyoruz • A18 - Hayır, yapılmıyor. • A19 - Hayır, yapmıyoruz.

Değer edindirmede öğretmen ile işbirliği yapıyor musunuz, nasıl? Sorusuna anneler üç farklı kategoride cevap vermişlerdir. Bunlar; Öğretmeni ile konuşuyorum ve Hayır. Konuşmuyorum olmuştur.

Annelerin büyük çoğunluğu (n=15) öğretmeni ile konuşuyorum demiştir. Bunlardan A1 “Evet öğretmenle konuşarak bazı davranışları kazandırıyorum.” demiştir. A2 “Çocuğumun okuldaki davranışlarıyla -doğru ya da yanlış- ilgili bilgilendirmeyi öğretmeninden talep ediyorum.” derken A4 “Evet yapıyorum. Konuşuyoruz çocuk hakkında” diye ifade etmiştir. A5 “Evet, görüşmeler yaparak bilgi alıyorum.” demiştir. A6 “Evet, öğretmeni ile çocuğumun davranışları hakkında konuşuyorum.” diye belirtmiştir. A7 “Evet, toplantılarda veya çocuğumda olumsuz bir durum gördüğümde telefonla konuşuyorum” demiştir. A8 “Evet çocuğumun davranışları hakkında bilgi alıyorum.” ifadesini kullanmıştır. A9 “Tabi ki karşılaştığımız sorunları öğretmeni ile işbirliği yapıp fikir alışverişinde bulunarak çözebiliyoruz.” demiştir. A10 “Öğretmeni ile sürekli konuşuyorum.” diye düşünürken A11 “Zaman zaman evde sıkıntı yaşadığım değerle ilgili yardım istiyorum.” demiştir. A13 “Öğretmeni ile sürekli konuşuyorum. Olumsuz bir durumda sürekli haberleşiyoruz”. ifadesini kullanmıştır. A14 “Evet, öğretmeni ile toplantılarda konuşuyorum iletişim kâğıdı ile haberleşiyoruz” derken A15 “Evet, öğretmeni ve psikoloğa çocuğun davranışlarını sorup yapabileceğim veya geliştirilmesi gereken davranışları öğrenip ona göre programlar düzenlemeye çalışıyorum. Çocuğun özgüven, dostluk, paylaşma gibi değerleri iyileştirmek için arkadaşları ile daha çok görüşmesi, oyuncaklarını paylaşması hediyeleşmesi gibi alışkanlıkları kazandırmaya çalışıyoruz.” demiştir. A17 Evet, yanlış olan bir davranışını öğretmeni ile paylaşıyorum.” derken A20 Evet, sürekli çocuğumun hakkında konuşuyorum ve olumsuz davranışlarını söylemesini istiyorum.” ifadesini kullanmıştır. Annelerden dördü (n=4) öğretmeni ile konuşmadıklarını söylemiştir. Bunlardan A12 “Hayır görüşme yapmıyoruz” derken A16 ve A19 “Hayır, yapmıyoruz.” demiştir. A18 ise “Hayır, yapılmıyor.” ifadesini kullanmışlardır. Değer edindirmede “öğretmen ile çok konuştuğum söylenemez” ifadesini kullanan anne sayısı birdir. Bu anne (A3) “Pek sayılmaz.” demiştir.

Tablo 15

Değer Edindirmede Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Olumsuz örnekler	<ul style="list-style-type: none">• A1- Evet, değerlerle ilgili davranışın tam tersi yanlış bir davranış görünce kafası karışıyor. Yanlışta yönelebiliyor.• A2 – Evet, çocuğum en çok kendi davranışı ile arkadaşının davranışını kıyaslıyor. Benim kazandırmaya çalıştığım bir değer örneğin; sorumluluk alma, ödev yapma başka bir aile tarafından önemsenmiyor. Ben fiziksel şiddete karşı çıkıp konuşarak anlaşmanın öneminden bahsederken pek çok veli çocuğuna “Sana vuran olursa sende vur.” yaklaşımında oluyor. Bu noktada çocuğuma kendi davranışından sorumlu olduğunu anlatmaya çalışırken zorlanıyorum.• A13 – Evet, parktaki çocuklardan etkilenebiliyor. Biz evde çaba göstersek de parkta oynadığı çocuklar paylaşmayınca oda paylaşmak istemeyebiliyor.• A14 – Evet, parkta başka çocukların olumsuz davranışlarından etkileniyor.
Ebeveyn tutumu	<ul style="list-style-type: none">• A4 - Evet yaşıyorum aile içerisindeki tutumlar değer edindirmede sorun oluyor. Ben bir görev veriyorsam babası gereksiz bulabiliyor.• A7 - Benden kaynaklı olarak sorun yaşıyorum. Tutarsız davranıyorum. Bu yüzden özellikle sorumluluk duygusunu kazandırmada zorlanıyorum• A12 - Evet özellikle babası ile ilgili sorunlar yaşıyorum tutarsız davranışları çocuğun davranışlarını etkiliyor.
İnatlaşma	<ul style="list-style-type: none">• A11 - Evet var. Bazen inatla kendi bildiği doğruyu yapmaya çalışıyor.• A16 - Evet bazen çocuğumla sıkıntı yaşayabiliyorum. Yapma dediğim şeyleri yapıyor ama sonradan özür diliyor• A20 - Özellikle sorumluluk karşısında sorun yaşıyorum. Mesela; kıyafetlerini toplama konusunda ve odasını toplamada tam tersini yapıyor
Yetersizlik	<ul style="list-style-type: none">• A10 - Yaşı küçük olduğu için (3,5 yaşında) seviyesine inip somutlaştıramadığım için sorun yaşıyorum. Mesela kitaplarda kötü karakterleri örnek alabiliyor. Karakterlerin iyi ya da kötü olduğu ayrımını yapamıyor. Bende somutlaştıramıyorum.• A19 - Değerlerin temeli ailede atılır. Aileler bu değerleri biliyor olabilir ama nasıl aktaracakları konusunda sorun yaşayabilirler. Bu yüzden sorun yaşamamak için eğitim almalılar.
Büyükler ve internet	<ul style="list-style-type: none">• A9 - Bazen aile büyüklerinin etkisi, sanal ortamlar değer edindirmemde olumsuz tesir ediyor.
Sorun yok	<ul style="list-style-type: none">• A5 - Hayır, yaşamıyorum.• A8- Hayır, yaşamıyorum.

Değer edindirmede yaşadığımız sorunlar var mıdır? Varsa nelerdir? Sorusuna annelerin verdikleri cevap altı kategoride toplanmıştır. Bunlar sırası ile

“olumsuz örnekler”, “ebeveyn tutumu”, “inatlaşma”, “yetersizlik”, “büyükler ve internet” ve “sorun yok” olmuştur.

Annelerin dördü (n=4) bu soruda “olumsuz örnek” konusunu dile getirmektedirler. Bunlardan A1 “Değerlerle ilgili davranışın tam tersi yanlış bir davranış görünce kafası karışıyor. Yanlışta yönelebiliyor.” derken A13 “Evet parktaki çocuklardan etkilenebiliyor. Biz evde çaba göstersek de parkta oynadığı çocuklar paylaşmayınca oda paylaşmak istemeyebiliyor.” diye yanıt vermiştir. A14 “Evet, parkta başka çocukların olumsuz davranışlarından etkileniyor.” demiştir. A2 ise “Çocuğum en çok kendi davranışı ile arkadaşının davranışını kıyaslıyor. Benim kazandırmaya çalıştığım bir değer örneğin; sorumluluk alma, ödev yapma başka bir aile tarafından önemsenmiyor. Ben fiziksel şiddete karşı çıkıp konuşarak anlaşmanın öneminden bahsederken pek çok veli çocuğuna “sana vuran olursa sende vur” yaklaşımında oluyor. Bu noktada çocuğuma kendi davranışından sorumlu olduğunu anlatmaya çalışırken zorlanıyorum.” diyerek düşüncelerini dile getirmiştir.

Tutarsız anne-baba tutumu üç anne (n=3) tarafından sorun olarak görülmüştür. A4 “Evet yaşıyorum aile içerisindeki tutumlar değer edindirmede sorun oluyor. Ben bir görev veriyorsam babası gereksiz bulabiliyor.” derken A7 “Benden kaynaklı olarak sorun yaşıyorum. Tutarsız davranıyorum. Bu yüzden özellikle sorumluluk duygusunu kazandırmada zorlanıyorum.” demiştir. A12 ise “Evet özellikle babası ile ilgili sorunlar yaşıyorum tutarsız davranışları çocuğum davranışlarını etkiliyor.” ifadesini kullanmıştır.

Çocuğum değer edindirmede “inatlaştığı” sorununu söyleyen üç anne (n=3) vardır. Annelerden A11 “Evet var. Bazen inatla kendi bildiği doğruyu yapmaya çalışıyor.” derken A16 “Evet, bazen çocuğumla sıkıntı yaşayabiliyorum. Yapma dediğim şeyleri yapıyor ama sonradan özür diliyor.” demiştir. A20 ise “Özellikle sorumluluk karşısında sorun yaşıyorum. Mesela kıyafetlerini toplama konusunda ve odasını toplamada tam tersini yapıyor.” demiştir.

İki anne (n=2) “yetersizlik” sorununu yaşadığını söylemektedir. Annelerin görüşleri şu şekildedir: A10 “Yaşı küçük olduğu için (3,5 yaşında) seviyesine inip somutlaştıramadığım için sorun yaşıyorum. Mesela kitaplarda kötü karakterleri örnek alabiliyor. Karakterlerin iyi ya da kötü olduğu ayrımını yapamıyor. Bende

somutlaştıramıyorum” demiştir. A19 “Değerlerin temeli ailede atılır. Aileler bu değerleri biliyor olabilir ama nasıl aktaracakları konusunda sorun yaşayabilirler. Bu yüzden sorun yaşamamak için eğitim almalılar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Değer edindirmede sorun yaşamadıklarını söyleyen anneler de bulunmaktadır. A5 “Hayır yaşamıyorum.” derken A8 “Hayır yaşamıyorum. Genellikle başına buyruk bir çocuk olmasına rağmen iyi huylu ve yaşlıları ile uyumlu.” ifadesini kullanmıştır.

“Geniş ailenin olumsuzlukları ve internet” yaşanan başka bir sorun olarak görülmüştür. A9 “Bazen aile büyüklerinin etkisi, sanal ortamlar değer edindirmemde olumsuz tesir ediyor.” demiştir.

Annelerden A3, A6, A15 ve A18 ilgili soruya cevap vermedikleri için tabloda yer almamaktadır.

Tablo 16

Okul Öncesinde Değerler Eğitiminin Etkili Bir Biçimde Gerçekleştirilmesine Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular

Kategoriler	İfade edilen
Rol model olma	<ul style="list-style-type: none"> • A3 - Ebeveynler öncelikle kendileri maddi değerlerden çok manevi değerlere önem verdiklerini yaşayarak çocuklarına göstermelidir. • A8 - Çocuk söylenenden ziyade gördüğünü yapıyor. Annenin davranışlarıyla örnek olması önemli bence. • A9 - Özellikle okul öncesi çocuklarımız zihinleri tertemiz ve iyi ahlak üzerine doğmuşlar. Yaşları ilerleyip çevrelerinden etkilenecek kişilik gelişimi şekilleniyor. Onlar için en iyi rol model olabilecek başta annesi ve arkadaşları ile vakit geçirmelerine olanak sağlamalıyız. • A11 - Evet var. Olabildiğince değerler eğitimi konusunda örnek olmaya çalışmalıyız. Bizim benimsemediğimiz hiçbir değeri çocuklarımıza öğretemeyiz. • A15 - Öncelikle çocuklarımıza kendi davranışlarımızı düzelterip örnek model olmalıyız. Çocuklarımızın yapmasını istediklerimizi öncelikle kendimiz yapmalıyız. • A7 - Anneler özellikle çocuklarının davranışlarını eleştirmeden önce kendi davranışlarına dikkat etmeleri gerektiğini düşünüyorum. • A5 - Model olmalı ve kendi davranışlarına dikkat ederek değerleri öğretmeli. • A19 - Çocuklarımıza doğru model olmalıyız.
Sabırlı olmak	<ul style="list-style-type: none"> • A9 - Çocuk eğitimi üzerinde çokça durup sabırla öğrenip öğretmeliyiz. Annelerinde bu konuda yeterli gayret ve çabayı göstermeleri gerekmektedir. • A13 - Anne sabırlı olmalıdır. Çocuğun gelişimini takip etmeliyiz. • A18 - Çocuklara sakince anlatılması gerekir. Bağırılmamalı ve kızılmamalıdır. • A5 - Anneler sabırlı, şefkatli olmalı. • A14 - Anne sabırlı olmalı.

Tablo 16'nın devamı

Yeterli zaman ayırmak	<ul style="list-style-type: none"> • A9 - Onlar için en iyi rol model olabilecek başta annesi ve arkadaşları ile vakit geçirmelerine olanak sağlamalıyız. • A12 - Çocuğunuzla vakit geçirdiğiniz zamanlarda örneğin; parkta oynarken veya yürürken, yemek yerken, yeri zamanı geldiğinde ona yapması gereken veya yapmaması gereken durumları sıkmadan ona keyifli bir şekilde açıklamalıyız. • A13 - Çocuğa zaman ayırmalıyız bu çok önemli. Anne sabırlı olmalıdır. Çocuğun gelişimini takip etmeliyiz. • A14 - Anne fedakâr olmalıdır. Kendi önceliğinden alıp çocuklara vakit ayırmalıdır. • A16 - Çocuğumuzun düşüncelerine önem göstermeliyiz ve ilgilenmeliyiz. • A19 - Çocuklarımızla kaliteli vakit geçirmeliyiz.
Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • A2 - Çocuk bir değeri herkesten önce annesinde gördüğünde kazanıyor. Bu nedenle her annenin okuyup araştırması, kendini geliştirmesi, eğitim alması ve çocuğunun geleceğinin olduğunu unutmaması gerektiğini düşünüyorum. • A6 - Bilgilendirme anne ve babalara birlikte yapılmalıdır. Ben bilinçlenmeye çalışırken de çevremdekilerin de bu gayrette olması gerekir. • A16 - Kurslara ve seminerlere gidilebilir. • A19 - Değerlerle ilgili uygulamalı eğitim almalıyız. Sorunları araştırarak ve uzmana danışarak çözmeye çalışmalıyız.
Kitap okumak	<ul style="list-style-type: none"> • A5 - Çocuklara resimli kitap okuyarak da bazı değerleri aşılayabiliriz. • A7 - Çocuklarımıza kitap alırken içeriklerine dikkat etmeliyiz. Değerler eğitimi ile ilgili kitaplar okumaya önem vermeliyiz. • A16 - Kitap okurken değerlerimizi öğretebiliriz. Materyallerden özellikle değerler eğitimi kitabı alarak okuyup yardım alabiliriz • A17 - Konuyla ilgili kitap okunabilir.
Nasihah	<ul style="list-style-type: none"> • A17 - Kötü söz ve davranışlar konusunda uyarıda bulunup edep telkin edici söz ve davranışlarda bulunulabilir.
Doğru bildiğini yapmak	<ul style="list-style-type: none"> • A20 - Değer edindirmede kimsenin düşüncesini önemsememeliyiz. Aile büyükleri bu konuda olumsuz olarak karışıkları zaman çatışma yaşanabiliyor. Bu yüzden kendi doğrularımızla hareket etmemiz gerekir.
Azimli olmak	<ul style="list-style-type: none"> • A16 - Değerler eğitiminde tabi ki zorluklar olacak. Ama asla bu zorluklardan pes etmemeliyiz.
Anne baba tutumu	<ul style="list-style-type: none"> • A1 - Anne baba arasında uyum olmalıdır. Öncelikli değerler belirlenmelidir ve anne baba fikir birliğinde bulunmalıdır.
Kural koyma	<ul style="list-style-type: none"> • A7 - Erken yaşlarda çocuklara kurallar koymanın değer edindirmede önemli olduğu düşüncesindeyim.
Arkadaş seçimi	<ul style="list-style-type: none"> • A7 - Ailelerin çocuklarının arkadaş çevresine de dikkat etmeleri gerekir bence.
İmkân sağlama	<ul style="list-style-type: none"> • A14 - Çocuklara zengin uyarıcı sağlamalıdır. Tiyatro, kurs gibi imkânlardan faydalanabilir.
Önerim yok	<ul style="list-style-type: none"> • A1- Önerim yok. • A4 - Hayır, önerim yok • A10 - Hayır, önerim yok

Okul öncesinde değerler eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine yönelik annelere önerileriniz var mıdır? Varsa açıkla mısınız? Sorusuna annelerin verdikleri cevaplar “on üç” farklı kategori altında toplanmaktadır. Bunlar, “rol model olma”, “sabırlı olmak”, “yeterli zaman ayırma”, “eğitim”, “kitap okumak”, “nasihat”, “doğru bildiğini yapmak”, “azimli olmak”, “anne baba tutumu”, “kural koyma”, “arkadaş seçimi”, “imkân sağlama” ve “önerim yok” olmuştur.

“Rol model” şeklinde görüş ifade eden annelerin sayısı (n=8) yarıya yakındır. Bu annelerin görüşleri şu şekildedir: A3 “Ebeveynler öncelikle kendileri maddi değerlerden çok manevi değerlere önem verdiklerini yaşayarak çocuklarına göstermeliler.” şeklinde ifade etmiştir. A8 “Çocuk söylenenden ziyade gördüğünü yapıyor. Annenin davranışlarıyla örnek olması önemli bence.” demiştir. A9 “Özellikle okul öncesi çocuklarımız zihinleri tertemiz ve iyi ahlak üzerine doğmuşlar. Yaşları ilerleyip çevrelerinden etkilenerek kişilik gelişimi şekilleniyor. Onlar için en iyi rol model olabilecek başta annesi ve arkadaşları ile vakit geçirmelerine olanak sağlamalıyız.” görüşünde bulunmuştur. A11 “Evet var. Olabildiğince değerler eğitimi konusunda örnek olmaya çalışmalıyız. Bizim benimsemediğimiz hiçbir değeri çocuklarımıza öğretemeyiz.” derken A15 “Öncelikle çocuklarımıza kendi davranışlarımızı düzeltip örnek model olmalıyız. Çocuklarımızın yapmasını istediklerimizi öncelikle kendimiz yapmalıyız” görüşünü sunmuştur. A7 “Anneler özellikle çocuklarının davranışlarını eleştirmeden önce kendi davranışlarına dikkat etmeleri gerektiğini düşünüyorum.” demiştir. A5 “Model olmalı ve kendi davranışlarına dikkat ederek değerleri öğretmeli.” derken A19 “Çocuklarımıza doğru model olmalıyız.” diyerek görüşünü bildirmiştir.

Görüşmeye katılan annelerden bazısı (n=5) “sabırlı olmak” önerisinde bulunmuştur. Bu annelerden A9 “Çocuk eğitimi üzerinde çokça durup sabırla öğrenip öğretmeliyiz. Annelerinde bu konuda yeterli gayret ve çabayı göstermeleri gerekmektedir” demiştir. A13 “Anne sabırlı olmalıdır. Çocuklarımızın gelişimini takip etmeliyiz.” önerisinde bulunmuştur. A18 “Çocuklara sakince anlatılması gerekir. Bağırılmamalı ve kızılmamalıdır” derken A5 “Anneler sabırlı, şefkatli olmalı.” demiştir. A14 “Anne fedakâr olmalıdır. Kendi önceliğinden alıp çocuklara vakit ayırmalıdır ve sabırlı olmalı.” şeklinde görüş bildirmiştir.

“Yeterli zaman ayırmak” görüşünü de yine beş anne (n=5) dile getirmiştir. Bu annelerden A9 “Onlar için en iyi rol model olabilecek başta annesi ve arkadaşları ile vakit geçirmelerine olanak sağlamalıyız.” demiştir. A12 “Çocuğunuzla vakit geçirdiğiniz zamanlarda örneğin, parkta oynarken veya yürürken, yemek yerken, yeri zamanı geldiğinde ona yapması gereken veya yapmaması gereken durumları sıkmadan ona keyifli bir şekilde açıklamalıyız.” derken A13 “Çocuğa zaman ayırmalıyız bu çok önemli. Anne sabırlı olmalıdır.

Çocuğun gelişimini takip etmeliyiz.” demiştir. A19 “Çocuklarımızla kaliteli vakit geçirmeliyiz.” ifadesini kullanırken A16 “Çocuğumuzun düşüncelerine önem göstermeliyiz ve ilgilenmeliyiz.” diyerek görüşünü bildirmiştir.

“Eğitim” önerisi görüşü dört anne (n=4) tarafından önerilmiştir. Bunların görüşleri şu şekildedir: A6 “Bilgilendirme semineri anne ve babalara birlikte yapılmalıdır. Ben bilinçlenmeye çalışırken de çevremdekileri velilerinde bu gayrette olması gerekir.” demiştir. A16 “Kurslara ve seminerlere gidilebilir.” derken A19 “Değerlerle ilgili uygulamalı eğitim almalıyız. Sorunları araştırarak ve uzmana danışarak çözmeye çalışmalıyız” diyerek önerisini belirtmiştir. A2 ise “Çocuk bir değeri herkesten önce annesinde gördüğünde kazanıyor. Bu nedenle her annenin okuyup araştırması, kendini geliştirmesi, eğitim alması ve çocuğunun geleceğinin olduğunu unutmaması gerektiğini düşünüyorum.” önerisinde bulunmuştur.

“Kitap okumak” dört anne (n=4) tarafından önerilen görüş olarak sunulmuştur. Bunlardan A17 “Konuyla ilgili kitap okunabilir.” derken A16 “Oyun esnasında ve kitap okurken değerlerimizi öğretebiliriz. Materyallerden özellikle değerler eğitimi kitabı alarak okuyup yardım alabiliriz.” demiştir. A7 “Çocuklarımıza kitap alırken içeriklerine dikkat etmeliyiz. Değerler eğitimi ile ilgili kitaplar okumaya önem vermeliyiz.” ifadesini kullanırken A5 “Çocuklara resimli kitap okuyarak da bazı değerleri aşılayabiliriz.” diyerek görüşünü bildirmiştir.

Görüş ve öneri belirtmek istemeyen anneler (n=3) de olmuştur. Bunlardan A1 “Önerim yok.” derken A4 ve A10 “Hayır, önerim yok.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Birer anne tarafından önerilen görüşler “nasihat” (A17), “doğru bildiğini yapmak” (A20), “azimli olmak” (A16), “tutarlı anne-baba tutumu” (A1), “kuralları koyma” (A7) “arkadaş seçimine dikkat etmek” (A7) ve “imkân sağlamak” (A14) şeklindedir. Bu görüşler şu şekildedir:

“Kötü söz ve davranışlar konusunda uyarıda bulup edep telkin edici söz ve davranışlarda bulunulabilir.”

“Değer edindirmede kimsenin düşüncesini önemsememeliyiz. Aile büyükleri bu konuda olumsuz olarak karıştıkları zaman çatışma yaşanabiliyor. Bu yüzden kendi doğrularımızla hareket etmemiz gerekir.”

“Değerler eğitiminde tabi ki zorluklar olacak. Ama asla bu zorluklardan pes etmemeliyiz.”

“Anne baba arasında uyum olmalıdır. Öncelikli değerler belirlenmelidir ve anne baba fikir birliğinde bulunmalıdır. Taviz verilmemeli.”

“Erken yaşlarda çocuklara kurallar koymanın değer edindirmede önemli olduğu düşüncesindeyim.”

“Ailelerin çocuklarının arkadaş çevresine de dikkat etmeleri gerekir bence.”

“Çocuklara zengin uyarıcı sağlamalıdır. Çevresel faktörlerden örneğin tiyatro, kurs faydalanabilir.”

Dördüncü Bölüm

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde öncelikle araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır. Annelere sorulan soruların sonuçları ayrı başlıklar altında sunulmuştur. Son olarak sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde görüşme formlarından elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar ve bu sonuca ilişkin tartışmaya yer verilmiştir.

Değerler eğitiminin tanımı

Araştırmaya katılan anneler değerler eğitimini “iyi karakterli ve güzel ahlaklı davranışları kazandırmak” olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Değerler eğitimini iyi ve güzel davranış kazandırmak, iyi insan olmak ve ilerleyen yaşlarında kendine ve çevresine faydalı birey olmasına yardımcı olması olarak düşünmektedirler. Annelerden bazıları değerler eğitimini “maddi, manevi ve kültürel değerlerin verilmesi” olduğunu milli ve manevi değerlerin aşılması ve aktarılması gelenek ve göreneklerimizin çocuklara öğretilmesi olarak yorumlanmaktadır. Bunların dışında değerler eğitimini dini değerlerin verilmesi, öğretilmesi ve çocuğun kendini değerli hissetmesi olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada elde edilen bu sonuçtaki “iyi karakterli ve güzel ahlaklı davranışları kazandırma”, “maddi, manevi ve kültürel değerlerin verilmesi”, “dini eğitim ve ahlaki değerler”, “değerli hissettirmek” gibi düşünceler alan yazında kullanılmıştır. Değerler eğitimi, duyuşsal boyutunun bir parçası olması dolayısıyla aile ve okul eğitiminde değerlerin farkında, kişiliği gelişmiş, davranışları olgunlaşmış bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Kantar, 2014). Cevherli (2014) okulöncesi dönem değerler eğitimini konu edindiği araştırmasında bu dönemin; çocukların bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal, ahlaki gibi birçok gelişimini tamamları, dini duyuşunun gelişiminin ve dini konulara merakın en yoğun olması, çocukların

gelecekteki kişilik yapılarını, duygu ve düşüncelerini dorudan etkilemesi nedeniyle oldukça önemli bir dönem olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak anneler değerler eğitiminin ne olduğu ile ilgili temel düşünceden haberdar oldukları ancak tam olarak tanımlayamadıkları görülmüştür. Annelerin büyük çoğunluğunun değerler eğitimi ile ilgili eğitim, kurs vs. almamış olmaları bunun bir nedeni olarak söylenebilir.

Değerler eğitiminin önemi

Araştırmaya katılan anneler değerler eğitiminin önemli olduğunu düşünmektedirler. Annelere göre değerler eğitiminin önemi doğru davranışı kazandırmak, iyi insan olmak, faydalı olmak, değerleri fark etmek, huzuru sağlamak, kültürümüzü öğretmek ve dini değerleri öğrettiği için önemlidir. Doğanay (2007) gerekli değerlerle donatılmamış kişilerin sahip oldukları bilgilerle insanlığa ve çevreye zarar getirebilecek davranışlar sergileyebileceğini ifade etmiştir. Değerler eğitiminin verilmesi bu açıdan önemlidir. Değerler eğitimi ile bireylerde insani, ahlaki, kültürel, ruhsal, toplumsal ve evrensel boyutlarda duyarlılıkların oluşturulmasını sağlamak gerekir (Yaman, 2012). Sonuç olarak anneler değerler eğitimini farklı açıdan önemli görseler de ortak nokta toplumun huzurunu sağlamak, kültürümüzü aktarmak ve dini bilgileri öğrenmek için önemli olduğunu düşünmektedirler.

Değer edindirmek için eğitim almanın önemi

Araştırmaya katılan anneler değerler eğitimini çocukların davranışlarını değiştirmeye olumlu yönde katkı sağladığı için ve annenin değer vermede yetersiz kaldığı zaman yardımcı olacağını düşündükleri için eğitim almayı uygun görmüşlerdir. Annelerden bazıları eğitim almayı kendilerini yeterli gördükleri için uygun bulmamışlardır. Araştırmada bir kısım anne kendilerini bu konuda yeterli gördükleri için eğitim almayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak annelerin büyük bir çoğunluğu değer edindirmede kendilerini yetersiz görmüş ve eğitim almayı uygun bulmuşlardır.

Değer edindirmek için annelerin yeterliliği

Anneler çocuklarına değer edindirmede yeterli çaba gösterdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan annelerden büyük çoğunluğu yeterli çaba

gösterdiklerini söylerken bir kısım anne bu konuda az çaba gösterdiklerini belirtmiştir. Sonuç olarak anneler değer edindirmek için yeterli çabayı göstermeye çalışmaktadırlar.

Okul öncesinde hangi değerlerin kazandırılmasının gerektiği

Araştırmaya katılan anneler okul öncesinde kazandırılması gereken değerleri önem sırasına göre şu şekilde sıralamışlardır: Dürüstlük, sevgi, paylaşmak, saygı, sorumluluk, temizlik, dini eğitim, hoşgörü, merhamet, adalet, yardımseverlik, sabır, nezaket olarak belirtilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2010/53 sayılı ilk ders genelgesinde; “toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan risk ve tehditlerden koruyan, ahlaki, insani ve manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı, gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır” ifadesi yer almaktadır. Uyanık Balat, Özdemir Beceren ve Özdemir Adak (2011) okul öncesinde çocukların sahip olmasını istedikleri evrensel değerleri sırayla dürüstlük, sorumluluk, saygı, mutluluk, adalet, merhamet ve güvenilirlik, iyi vatandaş olma ve barış şeklinde sıralamıştır. Alpöge (2011), okul öncesi dönem çocuklarıyla çalışılması uygun düşen değerler arasında doğru seçim yapabilme, dürüstlük, saygı, cesaret, iyilik, sorumluluk, adil olmak, arkadaşlık ve barışıklık (huzur) olduğunu ifade etmiştir. Sonuç olarak araştırmaya katılan anneler hangi değerlerin kazandırılması gerektiğine ilişkin kazanımlardan haberdar oldukları görülmüştür.

Annelerin edindirmede zorlandığı değerler

Bu konuda görüş bildiren anneler çocuklarına kazandırmakta zorlandıkları değerlerin başında “sorumluluk “değerinin olduğu görülmüştür. Diğer değerler sırası ile paylaşmak, empati, yardımseverlik, dini değerler ve hoşgörü olmuştur. Ayrıca tüm değerleri veren ve tüm değerlerde zorlanan annelerde görüş bildirmişlerdir.

Sonuç olarak anneler bu değeri verirken özellikle kendilerinden kaynaklı olarak, çocuklara baskı yapmaları, ya da çok rahat bırakmaları, anne baba tutumları, kardeş kıskançlığı, yaşının küçük olmasını neden olarak göstermişlerdir.

Annelerin çocuklarında gözlemlendiği değerler

Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu çocuklarına “paylaşmak” değerini verdiklerini bildirmişlerdir. Kazandırdıkları diğer değerler sırasıyla sevgi, yardımseverlik, dürüstlük, merhamet, saygı, hoşgörü, empati, arkadaşlık dini değerler olarak ifade edilmiştir. Sonuç olarak anneler değerlerin büyük çoğunluğunu çocuklarına kazandırmaya çalışmaktadırlar.

Annelerin değer edindirmede izlediği yol ve yöntemler

Araştırmaya katılan anneler çocuklarına değer edindirmek için “annenin kendi davranışını düzeltmesi” olduğu yönünde görüş bildirmektedir. Annelere göre değer edindirmek için öncelikle annenin kendi davranışlarına dikkat etmesi, model olması gerekir. İnsanların diğer insanları gözleyerek öğrenebileceğine ilişkin ilk açıklamalar Platon ve Aristo’ya kadar dayanır. Platon ve Aristo’ya göre eğitim, öğrencilerin gözlemesini ve model almasını sağlamak için en iyi modelleri seçerek öğrencilere sunmaktır (Senemoğlu, 2013) Model ile gözlemleyen karakter benzerlikleri veya özellikleri davranışın model alınma oranını artırabilir (Demirbaş ve Yağbasan, 2005)

Sonuç olarak anneler değer edindirmek için annelerin davranışlarına dikkat etmesi gerektiğini önemli görmektedir. Ayrıca kitap okumak ve eğitici çizgi film izletmek değer edindirmede önemli görülmüştür.

Değer edindirmede anne, baba veya aile büyüklerinden yararlanmaya ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan annelerin değer edindirmede aile büyüklerinden yararlanmaya ilişkin görüşleri sırası ile “evet” “hayır” ve “bazen” olmuştur.

Annelerden aile büyüklerinden yararlanıyorum diyenlerin büyük çoğunluğu anne babadan gelen değer anlayışına önem verdiklerini belirtmişlerdir. Bireyin ait olduğu “aile” ve ailenin içinde yer aldığı “toplum”, bir-birleriyle etkileşim içerisinde şekillenmektedir (Özgüven, 2000)

Sonuç olarak annelerin aile büyüklerinin görüş ve önerilerini önemsedikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan annelerin bir kısmı aile büyüklerinden uzakta oldukları için yararlanamadıklarını belirtmişlerdir.

Değer edindirmede kullanılan materyallere ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi

Anneler değer edindirmek için öncelikli olarak kitap, çizgi film, TV, video, oyun/oyuncaklardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Oruç ve diğerleri (2011) çalışma kapsamında çocukların çizgi film izlemeleri ve izledikleri çizgi filmlerdeki kahramanları model almalarının ilgili literatüre kıyasla olumsuz özelliklerinden ziyade olumlu özellikleri olduğu yönünde bir sonuca varmışlardır. Medya ve özellikle televizyon bağlamında modelleme, televizyon programlarında, özellikle dizi ve filmlerde başrol oyuncusu gibi önemli rolleri oynayan kişilik ve karakterlerin izleyiciler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir.

Değer edindirmede Materyal kullanmayan annelerinde görüşleri bulunmaktadır. Araştırmaya katılan annelerden dini değerleri vermek için seccade, tespih ve başörtüsü materyal olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak anneler değer edindirmek için başta kitap ve çizgi film olmak üzere diğer materyalleri de kullanmaktadırlar.

Değer edindirme anne dışında kimlerin önemli olduğuna ilişkin görüşlerin değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan anneler çocuğa değer edindirme anne dışında önemli olan etkenleri “öğretmen, arkadaş ve okul” ,“Çevre, televizyon, aile büyükleri” ve “akraba” olarak sıralamışlardır. Değerler bireyin toplumla uyumunu sağlar ve birey değerleri aileden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit, model alma ya da okuma yolu ile öğrenmektedir (Şen, 2008). Sonuç olarak annelerin büyük çoğunluğu değer edindirmede en önemli faktörün öğretmen ve arkadaş olduğu düşüncesinde bulunmuşlardır.

Değerleri edindirmede eş, anne ya da babayla çatışma yaşanıp yaşanmadığına ilişkin değerlendirme

Değer edindirme aile için de çatışma yaşıyor musunuz sorusuna araştırmaya katılan anneler özellikle eşleri ile çatışma yaşadıklarını belirtmişlerdir. Anne baba arasında tutarsızlıkların olduğunu belirtmişlerdir. Bir kısım anne ise çatışma yaşamadıklarını söylemiştir. Aile eğitimi konusunda yoğun olarak ele alınan hususlardan bir diğeri ise ebeveynlerin kendi aralarındaki ve çocuklarıyla kurdukları iletişim ve ilişkilidir (Özgüven, 2000). Bu çerçevede yapılan çalışmalara bakıldığında ebeveynler arasında doğan iletişim bozukluklarına odaklanıldığı görülmektedir. Anne–babanın “dengesiz ve karasız” tutumu, çocuğun eğitim ve gelişimini olumsuz yönde etkiler. Burada ki dengesizlik ve tutarsızlık, anne baba arasında görüş ayrılığından olabileceği gibi, anne babanın gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir (Yavuzer, 2007). Sonuç olarak araştırmaya katılan anneler eşleri ile verdikleri kararlara saygı duymama ve ebeveynler arasında tutarsızlıktan kaynaklı sorunların yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.

Okul öncesinde değerler eğitimine yönelik önerilere ilişkin değerlendirme

Araştırmaya katılan annelerin önemli bir kısmı değer eğitiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir faktör olarak “Annenin örnek olması” düşüncesini göstermiştir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, sosyalleşerek toplumsal değerleri, tutumları ve kendisinden beklenen davranışları kazanmaya başlarlar (Dinç, 2011). Bu dönem çocuğu öncelikli olarak anne babasının davranışlarını taklit ederek onları model alır. Anne babaların model olarak sergiledikleri davranışları ve anne baba olarak çocuğa karşı olan tutumları çocuklar için en önemli bilgi kaynaklarından biridir. Anne-babanın ve öğretmenin, çocuklarına çok iyi model olmaları, kendi davranışlarını gözden geçirmeleri, eğer varsa bu tür davranışlara neden olabilecek davranışlarını kontrol altına almaları gerekmektedir. Çocuklar aile içindeki bireyleri özellikle anne babayı model olarak ve taklit ederek doğru davranışları öğrenmeye çalışırlar (Bornstein ve Bornstein, 2007; Balat Uyanık ve Dağal Balaban, 2011; Uyanık Balat, 2012) Bazı anneler göre “sabırlı olmak” da öneri olarak sunulmuştur. Çocuğa eğitim verilirken, anne-babanın çocuğun normal bir davranışına aşırı tepki göstermemesi, dengeli, tutarlı ve kararlı bir tutum içinde olmaları, çocuğun neyi yapıp neyi yapmayacağını öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Bu şekilde davranan anne babalar, aynı zamanda çocuğun sosyalleşme çabasına katkıda bulunmaktadır (Alıcıgüzel, 2001; Gander ve Gardiner, 1993).

“Çocukla vakit geçirmek.” önerisinde bulunan annelerde bulunmaktadır. Her birey belli bir genetik potansiyel ile doğar. Bu potansiyeli kullanma derecesi çocuğun içinde bulunduğu çevre tarafından çocuğun gelişimine verilen destek ile doğru orantılıdır. Bu bağlamda çocuklara zengin uyarıcılar ile dolu bir çevre ortamı sunma noktasında anne babalara çok iş düşmektedir (Güven ve Azkeskin, 2010). “Eğitim almak”, “kitap okumak”, “güzel sözlerini ödüllendirme”, “kendi doğrularımızla hareket etmemiz lazım”, “pes etmemek”, “manevi değerlerin önemsenmesi”, “tutarlı anne-baba tutumu”, “kuralları erken yaş da vermek”, “arkadaş seçimine dikkat etmek”, “çevresel faktörlerden yararlanmak” öneri olarak söylenmiştir. Bir kısım anne ise görüş belirtmemiştir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan anneler değer edindirmede annenin davranışlarına dikkat etmesi, model olması, annenin benimsediği değeri sabırla sevgiyle, çocukla vakit geçirerek çocuğuna vermesi ve anne baba arasında tutarlı davranışlarda bulunması gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlardan hareketle geliştirilen öneriler aşağıda belirtilmiştir.

- Annelerin çocuklarına değer edindirmede daha iyi eğitim verebilmeleri ve çocukların olumlu davranış kazanması açısından eğitim almaları uygun görülebilir.
- Annelerin kitap seçimlerinde kitabın içeriğine dikkat etmeleri önerilebilir.
- Annelerin büyüklerden yararlanmaları, gelenek ve göreneklerin çocuklar tarafından kabul görmesi ve devamının sağlanması açısından önemlidir.
- Değer edindirmede annelerin çocuklarının arkadaş çevrelerine dikkat etmelerine önem vermeleri gerekebilir.
- Değer edindirmede anne ve babanın davranışlarında tutarlı olması önemli görülebilir. Annelerin çocuklarının olumlu-olumsuz davranışlarıyla ilgili olarak öğretmenle görüş halinde olmaları yararlı olabilir.
- Değer edindirmede annenin kendi davranışına dikkat etmesi ve çocuğa model olması çocuğun davranışlarını olumlu yönde değiştirmesi açısından önem arz etmektedir.
- Değer edindirmede annelerin uygulamaları üzerine benzer çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *International Journal of Social Science*, 42, 361-384.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilgileri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Alıcıgüzel, İ. (2001). *Çağdaş okulda eğitim ve öğretim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alpöge, G. (2011). *Okul öncesi dönemde değer eğitimi*. İstanbul: Bilgi Yayıncılık.
- Arıkan, A. (2011). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. İçinde A. Arıkan (Ed.), *Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı* (s. 1-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Arslan, N. (2018). Pozitif değerler ölçeğini Türk kültürüne uyarlama çalışması. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 240-252.
- Ay, M. E. (2009). *Ailede ve okulda ideal din eğitimi*. İstanbul: Beyza Kitap.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın, M. Z (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 4-9.
- Aytar, G. (2013). Gelişim ve öğrenme. İçinde A. Ulusoy (Ed.). *Ahlaki törel gelişim* (s.70-72). Ankara: Anı.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer biçimlendirme yaklaşımı*. Konya: Çizgi.
- Balat, G. U. ve Dağal Balaban, A. (2011). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Balat Uyanık, G. (2012). Okul öncesinde değerler eğitimi. İçinde G. Balat Uyanık (Ed.). *Okul öncesinde değerler eğitimi ve etkinlik örnekleri* (s. 2-33). Ankara: Pegem Akademi
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminin etkililiği* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bender, M. T. (2005). John Dewey'in eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 13-19.
- Bee, H. L., & Boyd, D. R. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bilgin, B. (1987). *İslam'da çocuk*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bolay, S. H. (2004). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 13-19
- Bornstein, L., & Bornstein, M. H. (2007). Parenting styles and child social development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1, 1-4
- Cafo, Z. ve Somuncu, D. (2000). *Global values in education and character education*. Erişim adresi <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED449449.pdf>
- Cevherli, K. (2014). *Okul öncesinde değerler eğitimi: Boğaziçi eğitim modeli* (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2005). Sosyal öğrenme teorisine dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin bilimsel tutumlarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 363-382.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2007). Değerler eğitiminde temel tartışmalar ve temel yaklaşımlar. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, 21-29.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Dinç, B. (2011). Okul öncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. İçinde. A. Arıkan, (Ed). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi*. (s. 73-92). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. İçinde. C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşıım* (s.255-286) Ankara: Pegem A.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(39), 356-383.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşıım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erdem, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim, öğrenme, öğretme*. Ankara: Arkadaş.
- Gander, J. M., & Gardiner, H. W. (1993). *ocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge.
- Gökdere, M. ve epni, S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-103.
- Gömlüksüz, M. ve Cüro, E. (2010). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değgerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-120.
- Gülay, H. ve Ekici, G. (2010). MEB okul öncesi eğitim programının evre eğitimi açısından analizi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(1), 74-84.
- Gürses İ. ve Kılavuz M. A. (2011). Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlähiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166
- Güven, G. ve Azkeskin, K. E. (2010). Erken ocukluk eğitimi ve okul öncesi eğitim. İçinde. H. İ. Diken (Ed.). *Erken ocukluk eğitimi* (s. 2-50). Ankara: Pegem Akademi.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimi. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kanad, H. F. (1951). *Deneysel pedagoji II*. Ankara: Örneğ.

- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kant, I. (2009). *Eğitim üzerine* (Çev. A. Aydoğan). İstanbul: Say.
- Kangal Bencik, S. (2017). *Korkma iyi bir annesin*. Ankara: Elma.
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh.
- Körükçü, Ö., Kapıkıran Acun N. ve Aral N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için)*, Ankara: MEB.
- Muallim, N. (2017). *Çocukların eğitimi vezaif-i ebeveyn*. İstanbul: Büyüyenay.
- Neslitürk, S. ve Deniz M. E. (2014). Anne değerler eğitimi programının 5 - 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(4), 103-116
- Neslitürk, S., Özkal N. ve Dal, S. (2015). 5-6 yaş çocuklarının değer kazanım süreçlerine anne değerler eğitimi programının etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 883-899.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-299.
- Önder, M. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının aile eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 377-386.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Pdrem.
- Özgüven, İ. E. (2003). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem.
- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. London: Sage.
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul öncesi dönemde karakter ve değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values. *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Yargı.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitimde değerler öğretimi üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Şişman, M. (2002). *Örgüt kültürü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *Güncel Türkçe sözlüğü*. Ankara
- Tsirogianni, S., & Gaskell, G. (2011). The role of plurality and context in social values. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 41(4), 441-465.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Tutar, H. (2003). *Örgütsel iletişim*. Ankara: Seçkin.
- Tuzcuoğlu N. (1995) Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 275-285.
- Tuzcuoğlu N. (2010) *Anne baba olmanın altın kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. İçinde. K. Ulusoy ve A. Arslan (Ed.). *Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi* (s. 3-15). Ankara: Pegem Akademi.
- Uzunöz A., Aktepe, V. ve Köybaşı, E. (2018). Değer analizi yaklaşımı yoluyla dürüstlük değerine yönelik öğrenci cevaplarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(3), 606-626.
- Yaman E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ.
- Yavuzer, H. (2007) *Ana-baba-çocuk*. İstanbul, Remzi.

Yavuzer, H. (2012). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi.

Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

Ekler

Anne Görüşme Formu

Değerli Anne,

Annelerin çocuklarına değer kazandırma biçimleri ile ilgili bir araştırma yapıyorum.

Bu konudaki düşüncelerinizi, uygulamalarınızı ve önerilerinizi paylaşmanız durumunda değer edindirme yollarına katkıda bulunacaksınız. Bu görüşmede ifade edeceğimiz görüşlerin tümü gizli tutulacaktır. Görüşmeleri yazıya kolay geçirebilmek için izin verirseniz sesli kayıt yapılacaktır. Görüşmemiz yaklaşık 30 dakika sürecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Derya Arıcı

Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Yaşınız:

20'nin altı 20-25 26-30 31-35 36-40 41-45 46 ve üstü

2. Mesleğiniz:

Ev kadını Memur İşçi Diğer

3. Öğrenim Durumunuz:

İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans Yüksek Lisans Doktora

GÖRÜŞME SORULARI

1. Değer eğitimi hakkında bilginiz var mı? Evet Hayır

Varsa bizimle paylaşır mısınız?

2. Değerler eğitimi önemli görüyor musunuz? Evet Hayır Niçin?

3. Çocuğunuza değer edindirmek için eğitim (kurs, konferans vs.) aldınız mı?

Evet Bu eğitimin faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Evet Hayır Niçin?

Hayır Eğitim almak ister misiniz? Evet Hayır Niçin?

4. Çocuğunuza değer edindirmek için yeterli çaba gösterdiğinizi düşünüyor musunuz?

Evet Hayır Niçin?

5. Size göre okul öncesinde çocuklara hangi değer veya değerler mutlaka kazandırılmalıdır?

6. Çocuğunuza hangi değeri veya değerleri kazandırmada zorlanıyorsunuz?

Sizce bunun sebebi nedir?

7. Çocuğunuzda hangi değerlerin geliştiğini gözlemlediniz?

8. Çocuğunuza değerleri kazandırırken nasıl bir yol izliyorsunuz?

9. Çocuğunuza değer edindirmede anne, baba veya aile büyüklerinden gördüklerinizden yararlanıyor musunuz?

10. Çocuğunuza değerleri kazandırırken kullandığınız materyaller var mı?

Varsa nelerdir?

11. Değerleri edindirmede sizin dışınızda kimlerin / nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

12. Değerleri edindirmede eşiniz, anne ya da babanızla çatışma yaşıyor musunuz, nasıl?

13. Değer edindirmede öğretmen ile işbirliği yapıyor musunuz, nasıl?

14. Değer edindirmede yaşadığınız sorunlar var mıdır?

Varsa nelerdir?

15. Okul öncesinde değerler eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine yönelik annelere önerileriniz var mıdır?

Varsa nelerdir?

Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı- Soyadı: Derya ARICI

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Tarihi: Sivas, 03.03.1983

EĞİTİM

En Son Mezun Olduğu Eğitim Kurumu

Derece: Lisans

Kurum: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi

Bölüm: Okul Öncesi Öğretmenliği

Mezuniyet Yılı: 2005

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl Kurum Görev

2006, MEB, hâlen anaokulu öğretmeni